

Honzebrouckstraat (Hooglede, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2016F103

Juli – oktober 2017

ARCHEOLOGIENOTA

BUREAUONDERZOEK (FASE 0)

DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Janiek De Gryse, Clara Thys, Wouter Van Goidsenhoven, Joren De Tollenaere

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2016

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek	5
1.1 Beschrijvend gedeelte	5
1.1.1 Administratieve gegevens	5
1.1.2 Juridische context	7
1.1.3 Onderzoekskader	7
1.1.4 Ruimtelijke situering	7
1.1.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief	9
1.1.6 Archeologisch potentieel	10
1.1.6.1 <i>Methode</i>	10
1.1.6.2 <i>Fysisch geografische situatie</i>	10
1.1.6.3 <i>Bekende archeologische vindplaatsen</i>	10
1.1.6.4 <i>Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader</i>	10
1.1.6.5 <i>Verstoringshistoriek</i>	11
1.2 Assessmentrapport.....	12
1.2.1 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens.....	12
1.2.1.1 <i>Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)</i>	13
1.2.1.2 <i>Geologie</i>	14
1.2.1.2.1 Tertiair.....	14
1.2.1.2.2 Quartair.....	15
1.2.1.3 <i>Bodem</i>	16
1.2.1.3.1 Bodemtypes	16
1.2.1.3.2 Bodemerosie.....	17
1.2.1.4 <i>Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop</i>	18
1.2.1.5 <i>Hydrografie</i>	20
1.2.2 Gekende archeologische waarden	21
1.2.2.1 <i>Historisch en cartografisch onderzoek</i>	21
1.2.2.1.1 Historische achtergrond	21
1.2.2.1.2 Historische kaarten	22
1.2.2.1.3 Huidig gebruik en verstoringen.....	27
1.2.2.2 <i>Beschrijving van de gekende archeologische waarden</i>	30
1.2.2.3 <i>Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader</i>	34
1.3 Conclusie en syntheseplan	35
1.3.1 Samenvatting tav gespecialiseerd publiek.....	36
1.3.2 Samenvatting tav niet-gespecialiseerd publiek.....	36

Deel 3: Bibliografie.....37

FIGURENLIJST (2016F103)

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).....	6
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadasternummers (Bron: Geopunt).....	6
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt)	8
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).....	13
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (bron: Geopunt).....	14
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (bron: Geopunt).....	15
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (bron: Geopunt).....	16
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (2016) (bron: Geopunt).....	17
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).....	18
Figuur 10: Hoogteverloop van het projectgebied (van noord naar zuid) volgens de profiellijn weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).....	19
Figuur 11: Projectgebied weergegeven met de verschillende waterlopen op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).....	20
Figuur 12: Slag van Hoogde, 13 juni 1794, naar een schilderij van Jollivet, getekend door Loelliot en gegraveerd door Aubert senior (bron: Erfgoedbank Midwest).....	22
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt)	23
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt)	24
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).....	25
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Popp-kaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt)	26
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (Bron: Geopunt).....	27
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt)	28
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt)	29
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	29
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt)	30
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart t.o.v. de CAI polygonen (bron: Geopunt).....	31
Figuur 23: projectgebied en landschappelijk kader op meest recente orthofoto (bron: Geopunt).....	34
Figuur 24: syntheseplan.....	35

TABELLENLIJST (2016F103)

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	5
Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....	12
Tabel 3: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.....	27
Tabel 4: Overzicht van de aanwezige CAI.	31

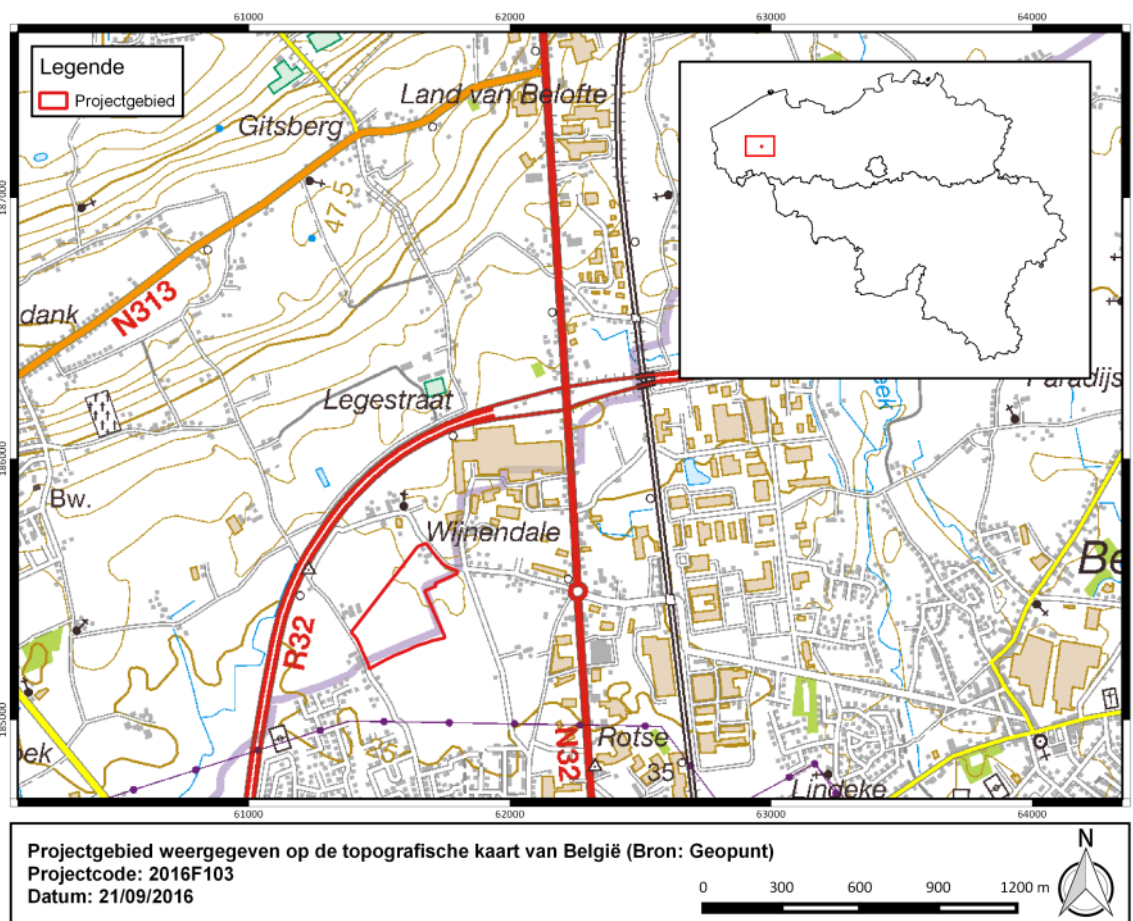
Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

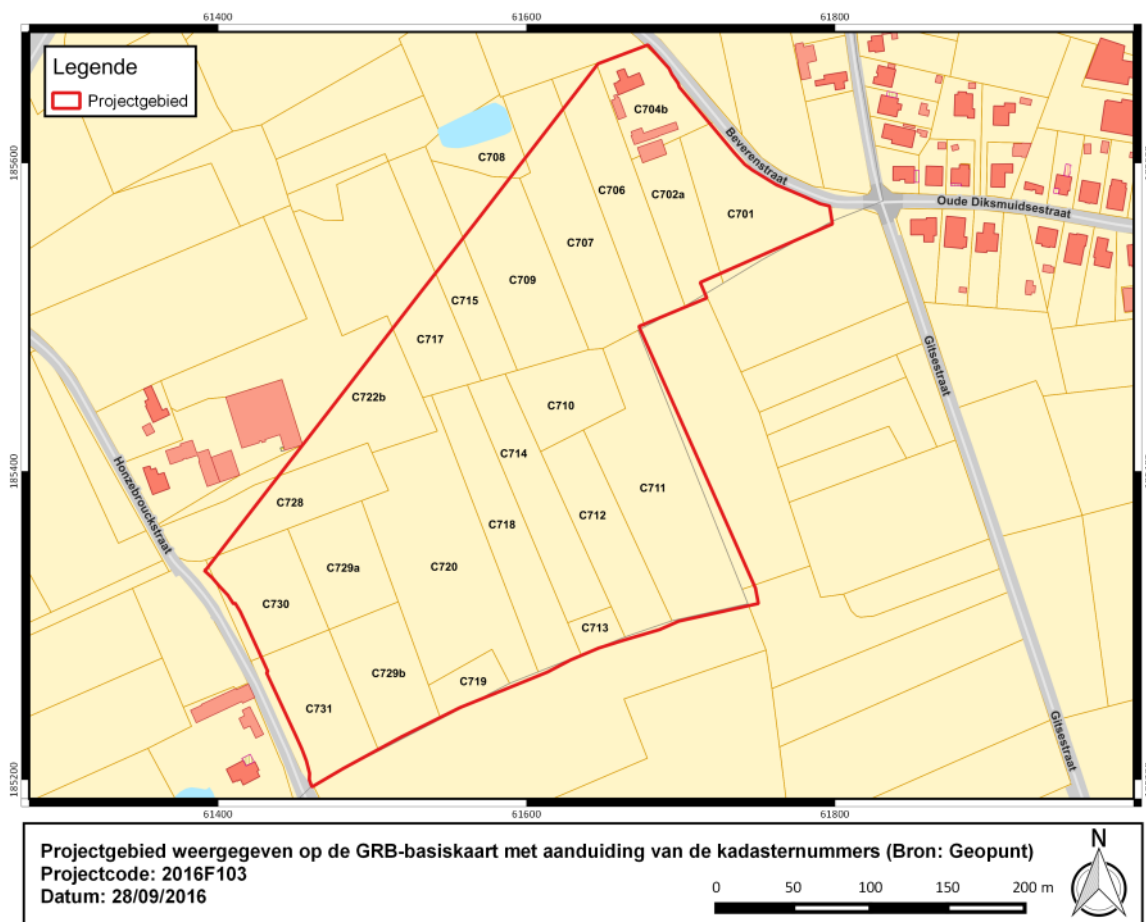
1.1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) Projectcode	2016F103	
b) Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan	/	
c) De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	Janiek De Gryse OE/ERK/Archeoloog/2015/00043	
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Hooglede
	Deelgemeente	Hooglede
	Postcode	8830
	Adres	Honzebrouckstraat
	Toponiem	Honzebrouckstraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 59586 Y _{min} = 183959 X _{max} = 63816 Y _{max} = 186897
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Hooglede, 1 ^o afdeling, sectie C, nrs. 701, 702a, 704b, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 717, 718, 719, 720, 722b, 728, 729a, 729b, 730, 731; Figuur 2	
f) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 1	
g) De begin- en einddatum van de uitvoering van het onderzoek	Juli – oktober 2017	
h) De relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed die van toepassing zijn op het onderzochte gebied, de eventuele archeologische site en het onderzoek zelf	Bureauonderzoek	
i) Overzichtsplan met afbakening van verstoorde zones	nvt	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt)

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt)

1.1.2 Juridische context

Het projectgebied bevindt zich volgens het gewestplan in een gebied bestemd als agrarische zone. Het projectgebied bevindt zich noch in een archeologische site, noch in een vastgestelde archeologische zone, noch in een gebied waar geen archeologie te verwachten valt.

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande verkavelingsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt ca. 9 ha; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.1.3 Onderzoekskader

Aanleiding van onderhavig bureauonderzoek vormt de geplande realisatie van een verkaveling. Het projectgebied wordt in deze studie Hooglede Honzebrouckstraat genoemd.

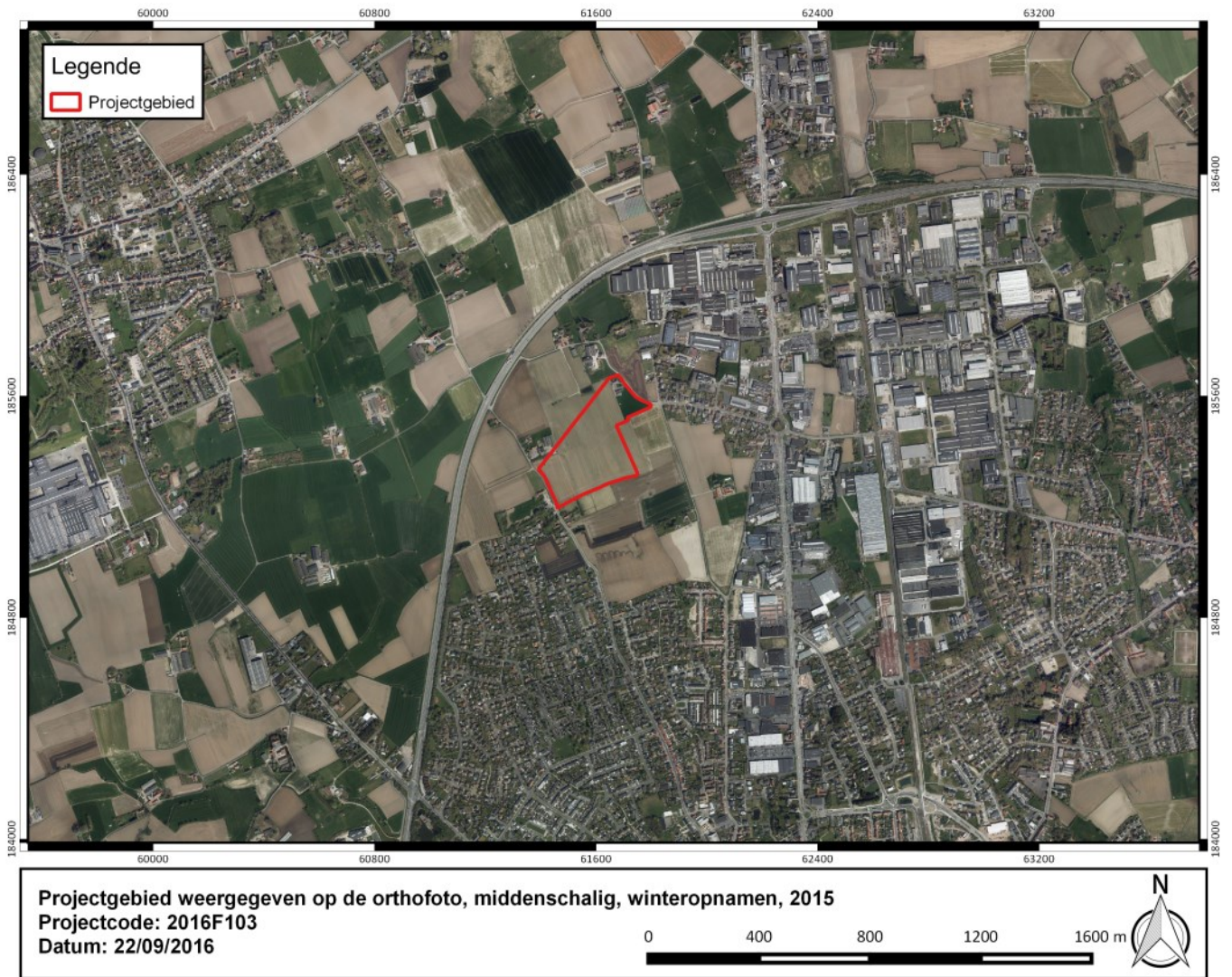
Met onderhavig bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van projectgebied Hooglede Honzebrouckstraat. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

In de winter van 2016 vormden de terreinen het onderwerp van een prospectie met ingreep in de bodem (vergunningsnr.: 2016/021) uitgevoerd door Ruben Willaert bvba. Dit onderzoek stond onder leiding van S. Verdegem. Bij de terreinprospectie werd een aanzienlijke hoeveelheid grondvaste restanten aangesneden die vermoedelijk het restant zijn van artisanale activiteit. Een sluitende datering voor deze vindplaats kon omwille van de schaarsheid van vondstmateriaal niet naar voor geschoven worden. Een beknopte samenvatting van de rapportage van het vooronderzoek wordt gegeven in rubriek 1.2.2.2, de gekende archeologische waarden.

1.1.4 Ruimtelijke situering

Het projectgebied is gelegen te Hooglede, provincie West-Vlaanderen. Het onderzoeksterrein ligt ca. 1 kilometer ten westen van het bedrijvenpark Wijnendale te Roeselare. In het westen grenst de locatie aan de Honzebrouckstraat, het oostelijk deel grenst aan de Beverenstraat. Ca. 200 meter ten westen loopt de R32, ca. 800 meter ten oosten loopt de Brugsesteenweg.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt)

1.1.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief

Onderhavig project omvat het realiseren van een verkaveling van ongeveer 200 loten en het voorzien van de daartoe nodige infrastructuur. Er wordt wegenis voorzien, mede met de aanleg van voetpaden, parkeerstroken en zijstroken in waterdoorlatende materialen alsook groenaanleg. Er wordt tevens een gescheiden rioleringsstelsel aangelegd, waarbij het oppervlaktewater wordt gebufferd in een open bufferbekken.

De openbare zone van wegenis, zijstroken en groenzone omvat een oppervlakte van $\pm 26.500 \text{ m}^2$. In de zone van de wegenis een gemiddelde uitgravingsdiepte van $\pm 50\text{cm}$ gehanteerd. Voor de zone van de riolering wordt voor de RWA-leiding tot op een maximale diepte van $\pm 2,50\text{m}$ gegraven en voor de DWA tot op $\pm 3,75\text{m}$ diepte.

1.1.6 Archeologisch potentieel

1.1.6.1 Methode

Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

1.1.6.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen. De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad van het archeologische erfgoed. Het projectgebied Hooglede Honzebrouckstraat wordt gekenmerkt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom heeft het bureauonderzoek als bijkomend doel de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan de relevante ecologische en aardkundige gegevens en bronnen.

Volgend kaartmateriaal werd geconsulteerd t.b.v. de aardkundige analyse van de projectlocatie:

- Tertiair geologische kaart van Vlaanderen
- Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart
- Geomorfologische kaart

1.1.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen

Dit wijst op vindplaatsen waar de fysieke neerslag van menselijke activiteiten uit het verleden reeds werd vastgesteld en gedocumenteerd. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd.

1.1.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties.

Om bij deze casus inzicht te verwerven over de archeologische indicatoren in het plangebied werd onderstaand historisch kaartmateriaal geanalyseerd:

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van de graaf de Ferraris (1771-1778)
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1841
- Vandermaelenkaart (1846-1854)
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp (1842-1879)
- Topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (1950-1970)

Op basis van dit kaartmateriaal kan het landgebruik vanaf de tweede helft van de 18de eeuw vastgesteld worden en de eventuele gevolgen ervan op het archeologisch bodemarchief ingeschat worden.

Deze gegevens werden aangevuld met informatie afkomstig uit archeologische en historische literatuur, daarnaast is ook gebruik gemaakt van data over de lokale toponymie en geschiedenis.

De keuze van de bronnen is gebaseerd op graad van relevantie en toegankelijkheid.

Om het cultuurhistorische kader van het projectgebied in kaart te brengen, werd het kaartmateriaal beschikbaar op Geoportaal geconsulteerd.

1.1.6.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van de planlocatie bepaalt in belangrijke mate de gaafheid en bewaringsgraad van het archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de versterking van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, verslagen van bodemonderzoeken of informatie uit de aardwetenschappelijke kaarten een grote rol spelen bij het correct inschatten van de aanwezigheid en van de bewaringstoestand van de archeologische resten.

Er werd tevens een plaatsbezoek uitgevoerd.

1.2 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

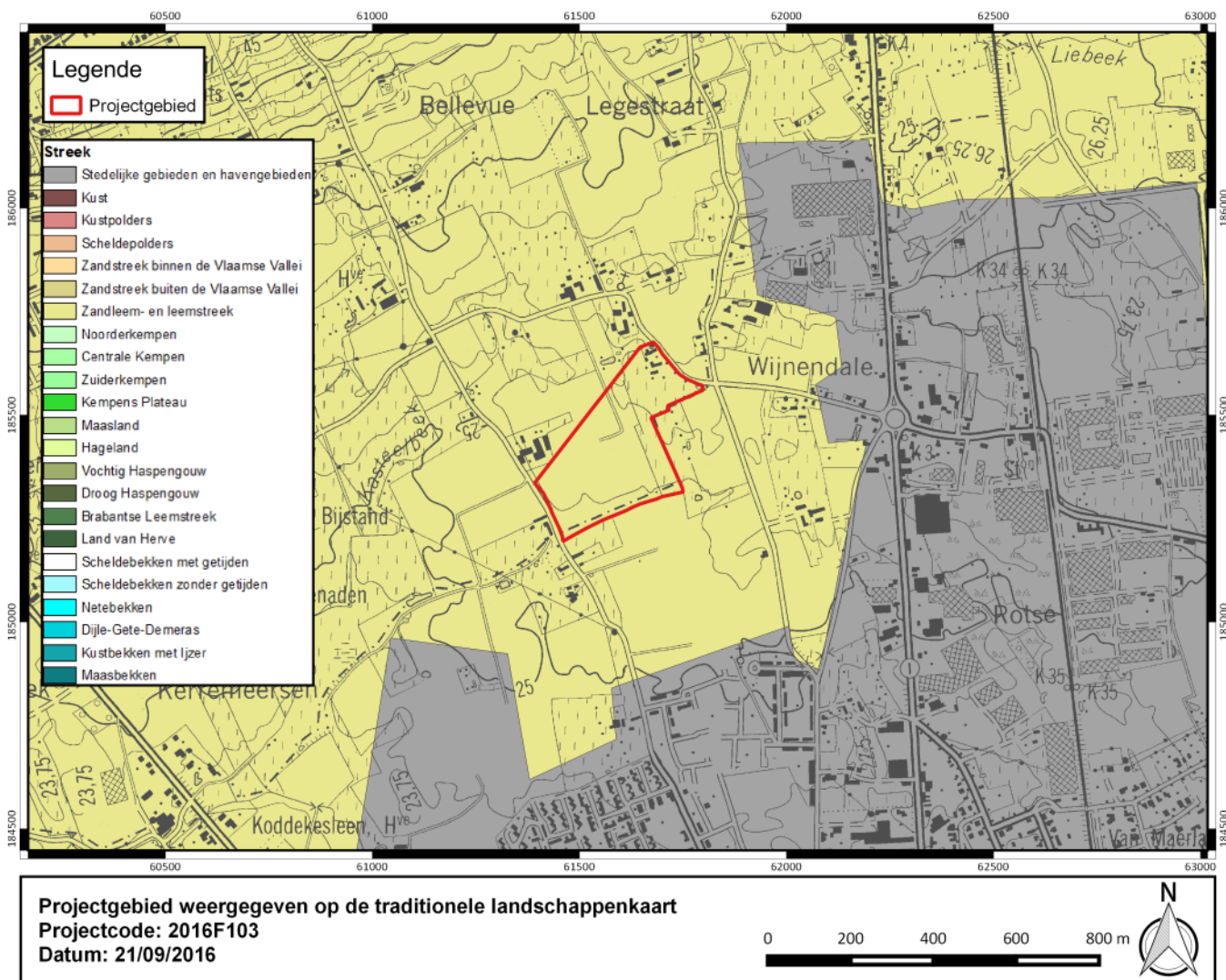
1.2.1 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Traditionele landschappenkaart	Zandleem- en leemstreek
Tertiair	Lid van Kortemark (Formatie van Tielt)
Quartair	Type 1: Eolische afzetting
Bodemtypes	PcP(s), Pcc, Pdc
Potentiële bodemerosie	Verwaarloosbaar tot zeer laag
Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen	Gemiddelde hoogte ca. 26,5 m TAW Licht hellend reliëf
Hydrografie	Leiebekken (Mandel) Rivieren: Kasteelbeek, Hagebeek, Duivelsbeek, Liebeek, Onledebeek, Noordbeek, Krommebeek

1.2.1.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)

Het projectgebied bevindt zich in de zandleem- en leemstreek.

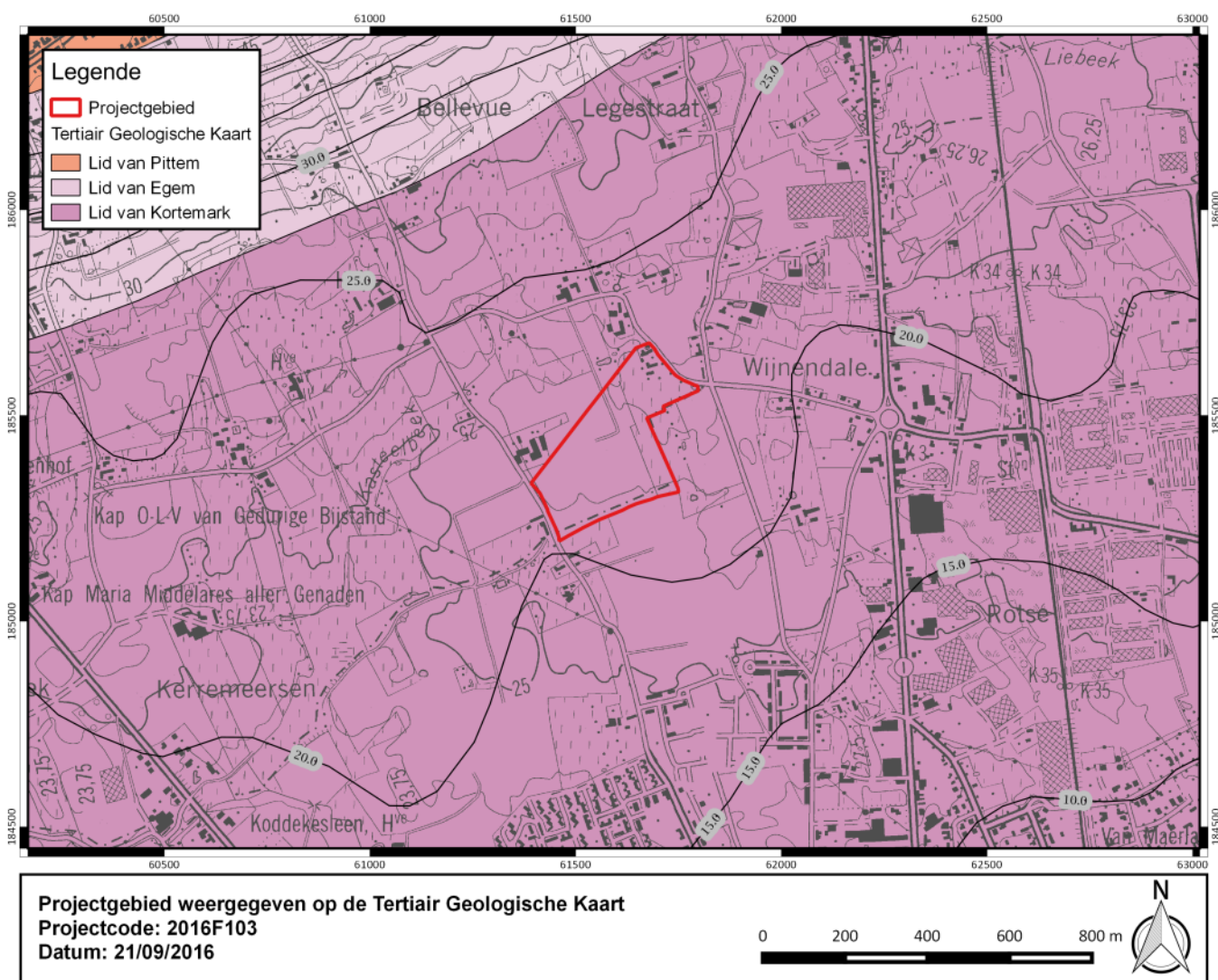
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).

1.2.1.2 Geologie

1.2.1.2.1 Tertiair

Het projectgebied is gelegen in het Lid van Kortemark en is onderdeel van de Formatie van Tielt. De Formatie van Tielt is een marine lithostratigrafische eenheid die voornamelijk bestaat uit zeer fijn zand die naar onder toe overgaat in een zeer-fijnzandige grove silt. De formatie wordt onderverdeeld in twee leden; van oud naar jong: het Lid van Kortemark en het Lid van Egem.

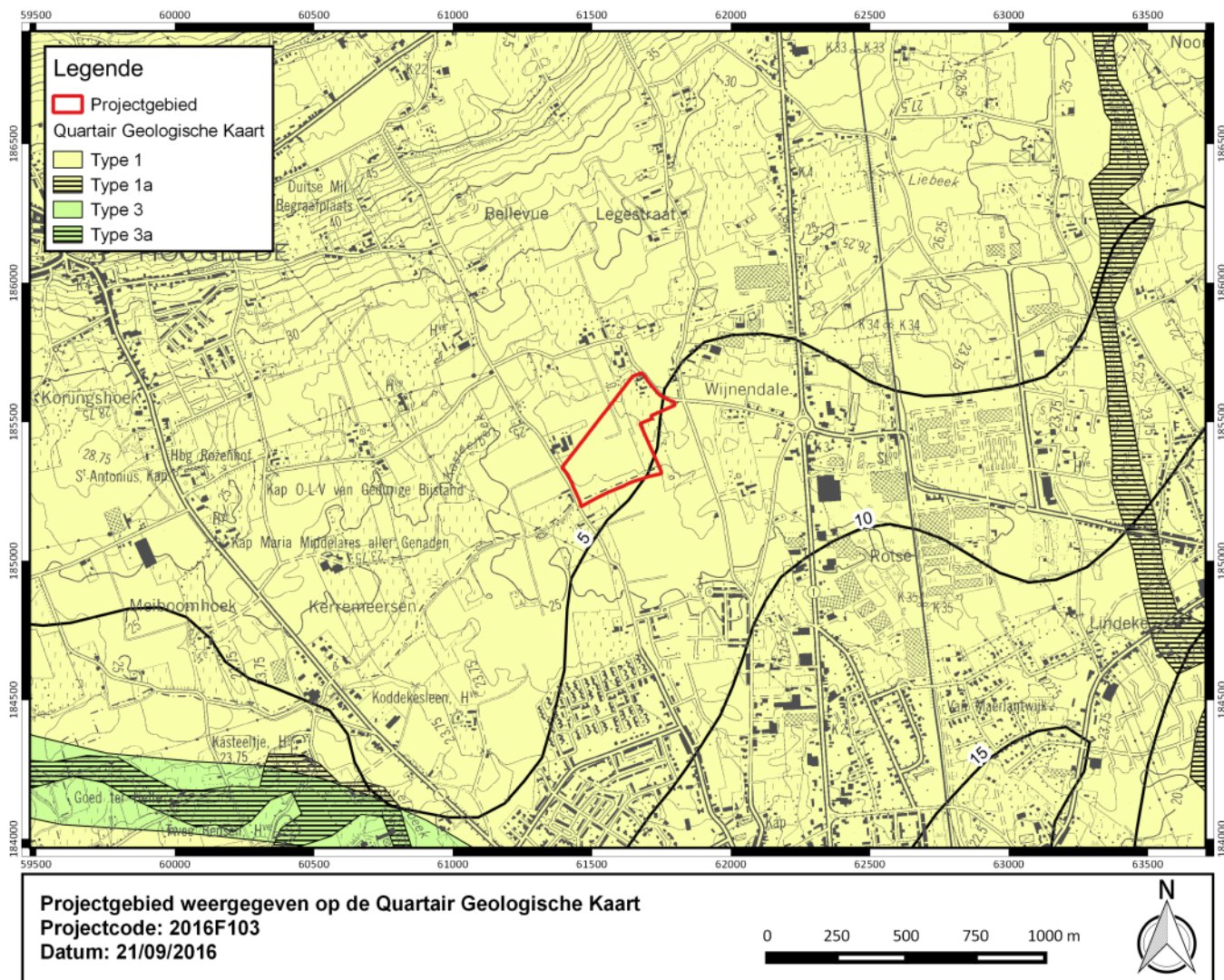
Het Lid van Kortemark, aanwezig in het projectgebied, bestaat uit een horizontaal gelamineerd fijnzandig grof silt en kleiïge-silt, afgezet in de overgangszone tussen de buitenkust en de open shelf.

Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (bron: Geopunt).

1.2.1.2.2 Quartair

Het aanwezige Quartair is **Type 1**. Dit bestaat uit een eolische afzetting (zandleem) van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen. Er kunnen ook hellingsafzettingen voorkomen. De dikte bedraagt ca. 5 m zoals te zien op de isopachen op de Quartaire kaart.

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (bron: Geopunt).

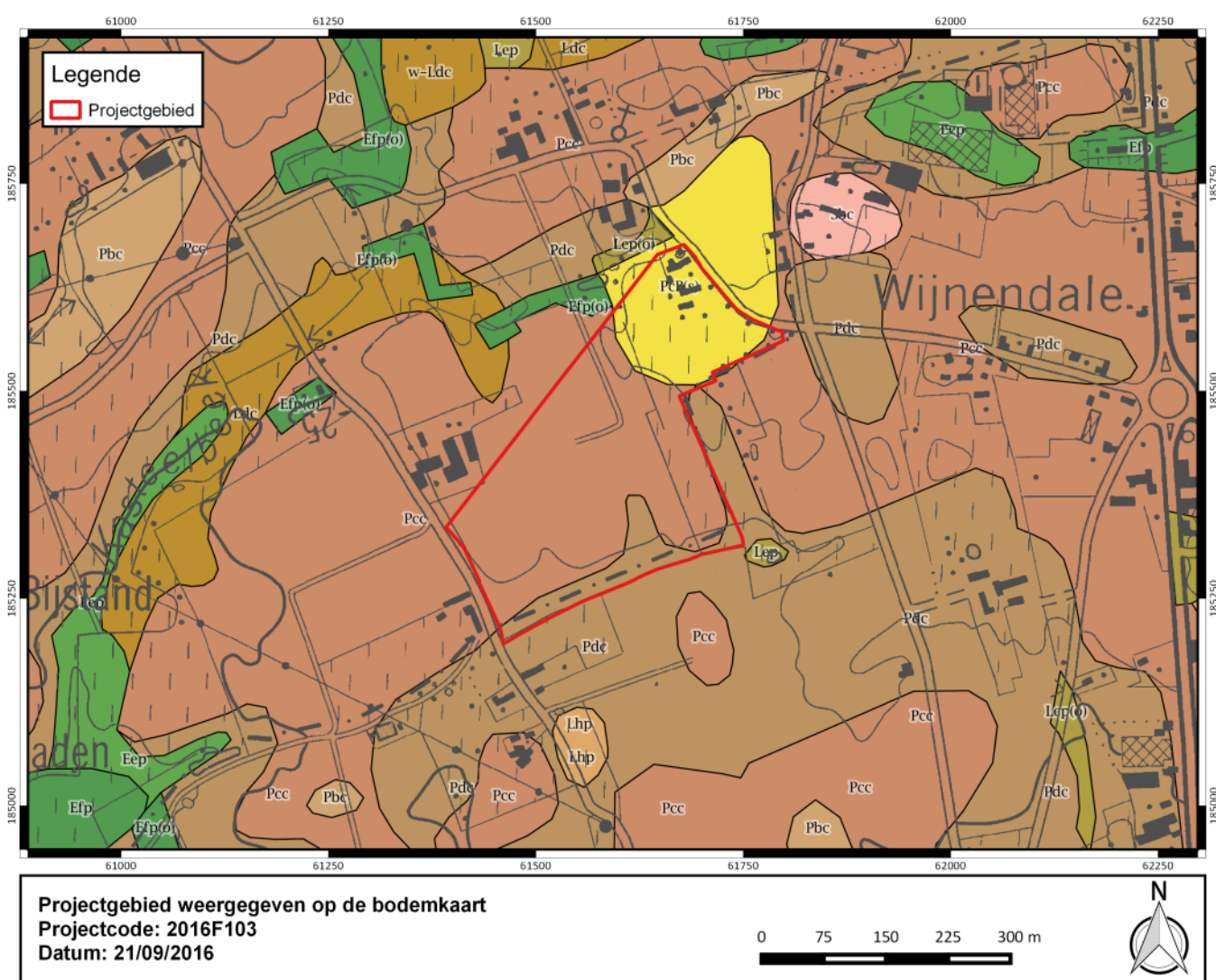
1.2.1.3 Bodem

1.2.1.3.1 Bodemtypes

Er zijn drie bodemtypes aanwezig in het projectgebied. Het eerste bodemtype bedraagt een matig droge licht zandleembodem zonder profiel of met onbepaald profiel (**PcP(s)**). Deze bodem heeft een grijsbruine tot donkerbruine bouwvoor die goed humeus is en 25 tot 30 cm dik. De Ap gaat onmiddellijk over in een niet-gedifferentieerd moedermateriaal waarbij geen profielontwikkeling aanwezig is. Roestverschijnselen beginnen tussen de 60 en 90 cm en de waterhuishouding is goed maar soms te droog in de zomer. De suffix (**s**) wijst op een bedolven bodemprofiel.

Het tweede bodemtype is een matig droge zandleembodem met sterke gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (**Pcc**). De bouwvoor is grijsbruin, goed humeus en tussen de 25 en 30 cm dik. Door de in cultuurname is een deel van de uitlogingshorizont vermengt met de bouwvoor tot een homogeen goed humeuze Ap met eronder een bruingele overgangshorizont van 20 tot 30 cm dik. De verbrokkelde textuur B bevindt zich tussen de 50 en 80 cm. De waterhuishouding is gunstig maar de bodems met klei of klei-zand substraat kunnen een lichte wateroverlast vertonen in de winter.

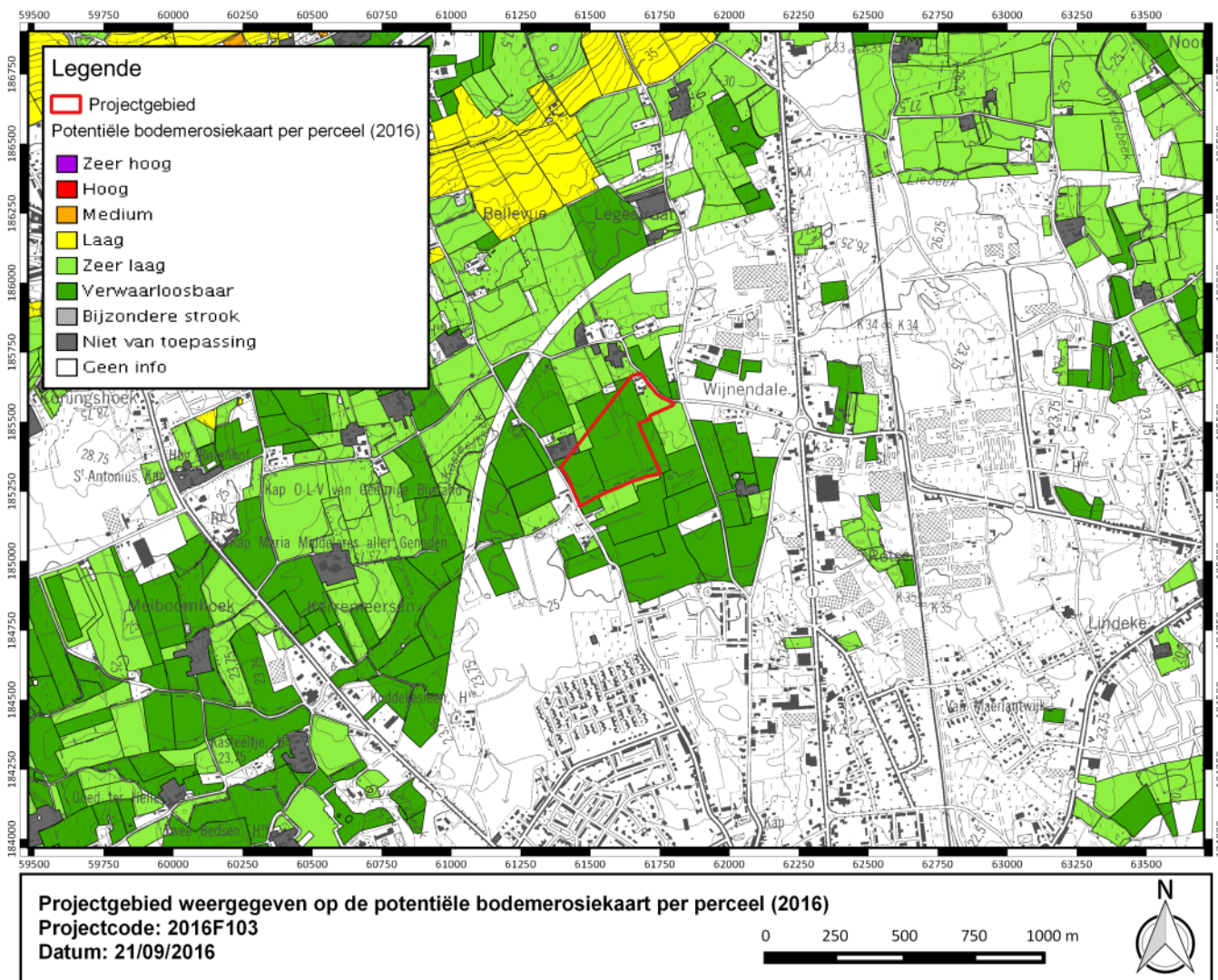
Het derde bodemtype is een matig natte licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (**Pdc**). De humeuze bovengrond is homogeen en goed ontwikkeld grijsbruin en ca. 30 cm dik. De verbrokkelde textuur B is zwak ontwikkeld en begint op 40 tot 60 cm. Roestverschijnselen beginnen tussen de 40 en 60 cm. De bodem is te nat in de winter en soms iets te droog in de zomer. Dit bodemtype komt voornamelijk voor in depressiegebieden van het licht zandleemgebied.

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (bron: Geopunt).

1.2.1.3.2 Bodemerosie

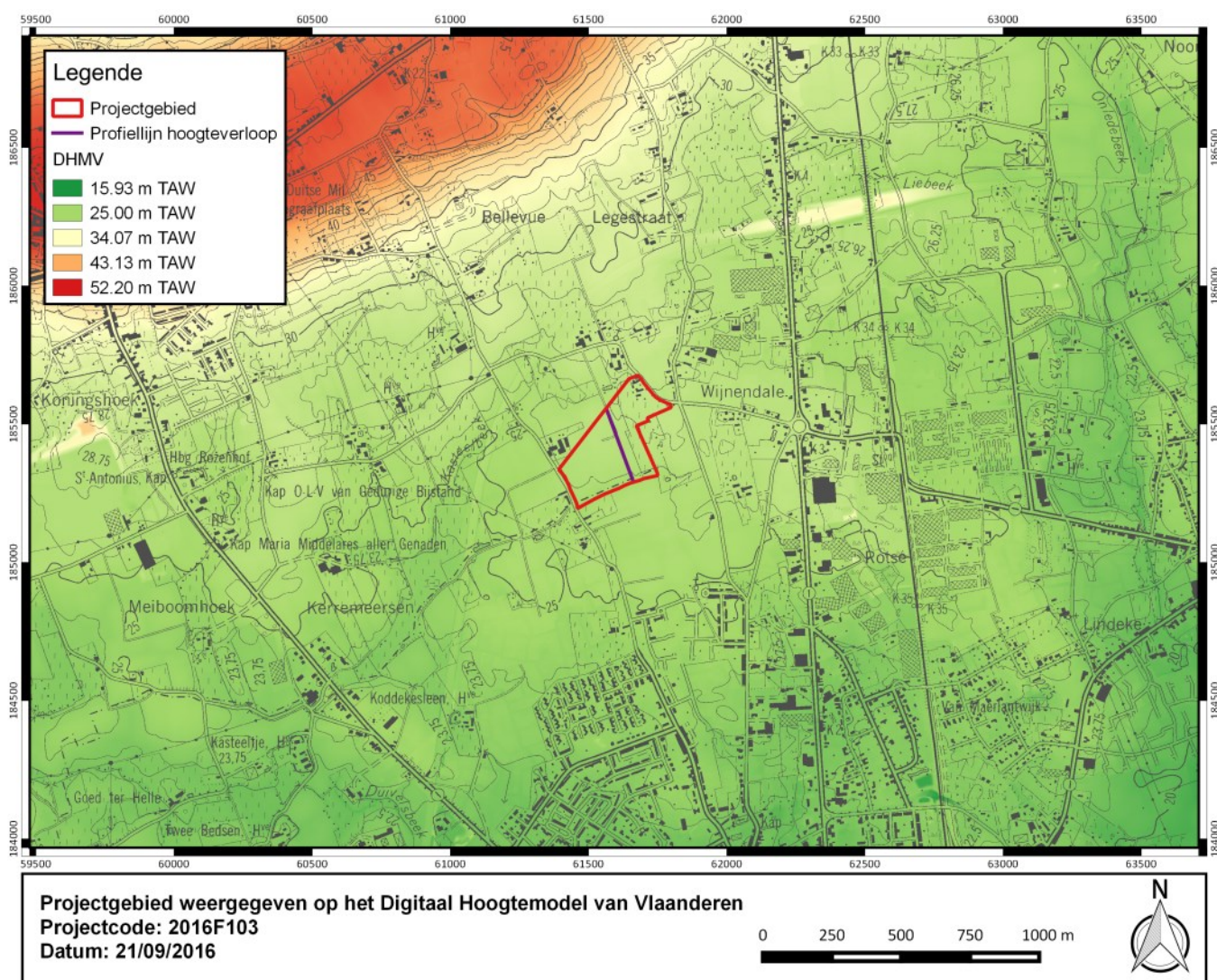
De potentiële bodemerosie is verwaarloosbaar tot zeer laag in het projectgebied. Ten noordwesten, nabij Hoogdele, is de potentiële bodemerosie hoger door de aanwezigheid van de heuvelrug Hoogdele-Hoge-Gitsbergen, een uitloper van het Plateau van Tielt.

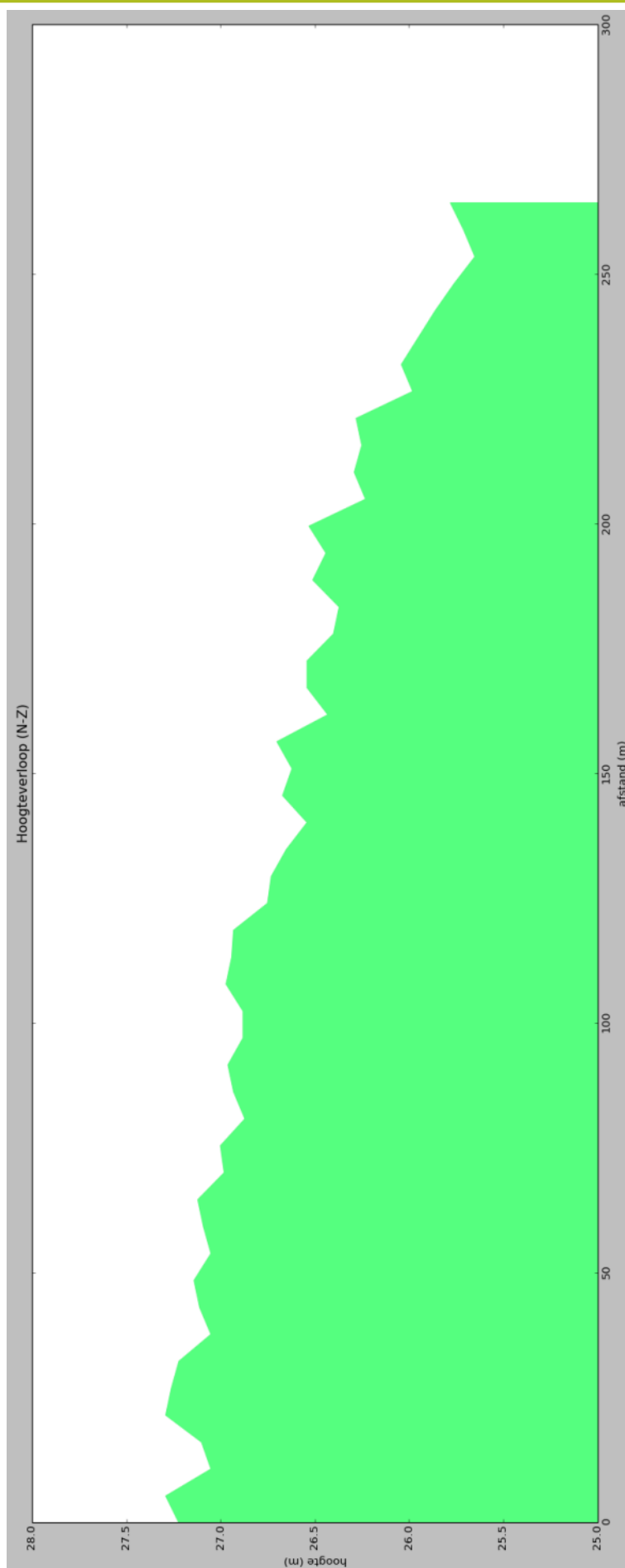
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (2016) (bron: Geopunt).

1.2.1.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop

Het projectgebied ligt op een hoogte van ca. 26,5 m TAW met een hoogteverschil van ca. 1,5 m. Een heuvelrug is aanwezig op ongeveer 1,3 km ten noordwesten van het projectgebied. De pieken gaan tot over de 52 m TAW. De flank bestaat uit een kort maar zeer steil gedeelte terwijl het projectgebied zich net aan de voet van het veel minder steil gedeelte bevindt. Gezien de afstand tot de steile flank is de kans op colluvium aanwezig in het projectgebied een stuk lager gezien het eerst over een “bufferzone” moet getransporteerd worden tot het bij het projectgebied aankomt. Echter kan het niet uitgesloten worden dat hellsingsafzettingen aanwezig zijn.

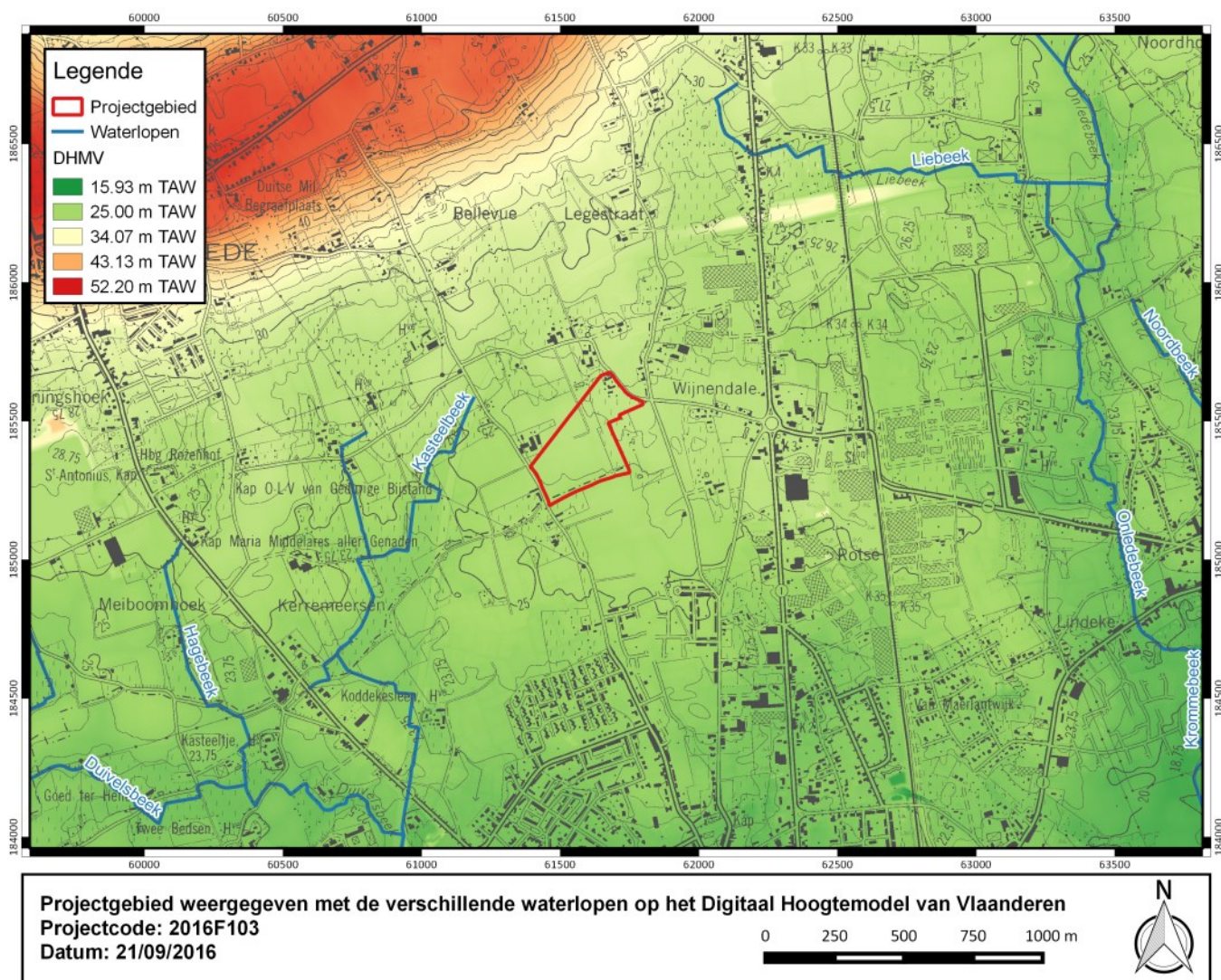
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).

Figuur 10: Hoogteverloop van het projectgebied (van noord naar zuid) volgens de profiellijn weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).

1.2.1.5 Hydrografie

Het projectgebied is gelegen in het Liebekken (deelbekken Mandel). Ten westen stroomt de Kasteelbeek met vertakkingen in de Hagebeek en Duivelsbeek. Ten oosten stroomen de Liebeek die samenloopt in de Onledebeek. Ook de Noordbeek en Krommebeek zijn aanwezig ten oosten.

Figuur 11: Projectgebied weergegeven met de verschillende waterlopen op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).

1.2.2 Gekende archeologische waarden

1.2.2.1 Historisch en cartografisch onderzoek

1.2.2.1.1 Historische achtergrond

Hooglede is gelegen in Zandlemig-Vlaanderen, en bestaat uit een golvend landschap (20-30 meter boven de zeespiegel), met de zogenaamde Heuvelkam van Hooglede als centrale heuvelrug (tot 50 meter boven de zeespiegel). De ligging van het plangebied op hoger gelegen en goed gedraineerde droge lichte zandleemgronden maken de projectlocatie zeer aantrekkelijk voor menselijke activiteit in het verleden.¹ In Roeselare zijn oude sporen van menselijke activiteit teruggevonden die dateren uit het mesolithicum. De nederzettingen situeren zich op de hoger gelegen zandruggronden.² Kuilen ter hoogte van de Meiboomstraat, ca. 3 km ten zuidwesten van de locatie, wijzen op vroeg-Romeinse bewoning in de buurt. In Roeselare ontstaat tevens een pre-stedelijke kern aan het kruispunt van de Romeinse diverticula.³

Hooglede wordt voor het eerst vermeld in 847 als 'Ledda'. In 1218 wordt dit Holvedea, naar de Germaanse vertaling voor 'hoge helling', een referentie naar de zandrug waarop de gemeente gelegen is. Het huidige grondgebied van Hooglede bestond uit een aantal heerlijkheden. De heerlijkheid Wijnendale had een heel aantal ondergeschikte heerlijkheden in de regio. (o.a. Pausschen en Vijverschen). Een deel van deze heerlijkheid werd echter niet in leen gegeven. Aangenomen kan worden dat het projectgebied effectief tot het eigendom van de heerlijkheid Wijnendale gerekend kan worden. In 1678 komt er in de regio van het gebied een splitsing van twee kasselrijen, enerzijds de Kasselrij van Ieper (Frans), en anderzijds de Kasselrij van het Brugse Vrije (Spaans - Oostenrijks). De splitsing van beide Kasselrijen is tevens duidelijk zichtbaar op de Ferrariskaart, 1771-1777. Op 10 en 13 juni 1794 gaan de Fransen en de Oostenrijkers met elkaar in de clinch in de Veldslag bij Hooglede. Deze veldslag vindt plaats nabij het onderzoeksterrein.⁴

¹ Simon Verdegem & Wouter Van Goidsenhoven, p.12.

² Goderis, J. en Hameeuw, H., Roeselare-Oekene Archeologisch onderzoek op vondsten uit het Paleolithicum, West-Vlaamse Archeologica 24, 40-49

³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Roeselare, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120731> (geraadpleegd op 22 september 2016).

⁴ Gavard, C., Galerie historique du Palais de Versailles, tome 6, parti 2, 1844, p.246.

Figuur 12: Slag van Hooglede, 13 juni 1794, naar een schilderij van Jollivet, getekend door Loelliot en gegraveerd door Aubert senior (bron: Erfgoedbank Midwest)

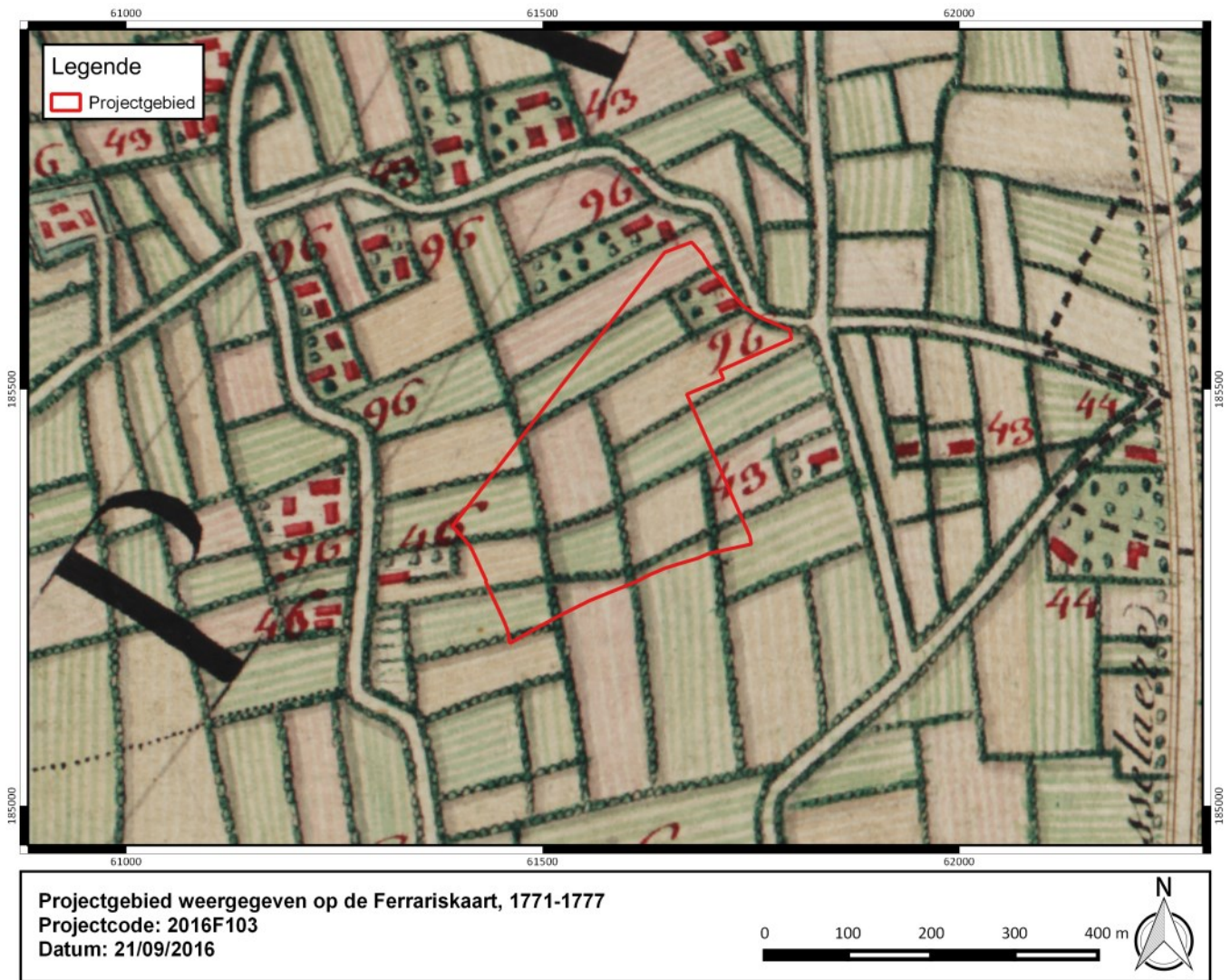
De steenweg van Menen naar Brugge over Roeselare wordt aangelegd in 1757. Thans heeft deze straat een variërende functie die typerend is voor een uitvalsweg. Nabij het projectgebied is er aan de weg een uitgesproken commerciële functie. Tevens is er industrie aanwezig.

Hooglede wordt gedurende W.O. I bezet door de Duitsers. De gemeente vervult de rol van verzorgings- en bevoorradingscentrum en fungeert als etappendienst voor de fronstreek Poelkapelle-Langemark, Houthulstbos.⁵ Hooglede kent veel vernielingen tijdens de Eerste Wereldoorlog. Bij archeologisch onderzoek binnen het projectgebied werden 20 bomkraters geïnventariseerd die waarschijnlijk konden toegeschreven worden aan het Bevrijdingsoffensief van september-november 1918. Ook de vondst van een Short Magazine – Lee Enfield grendelgeweer wijst op activiteit gedurende W.O.I.⁶

1.2.2.1.2 Historische kaarten

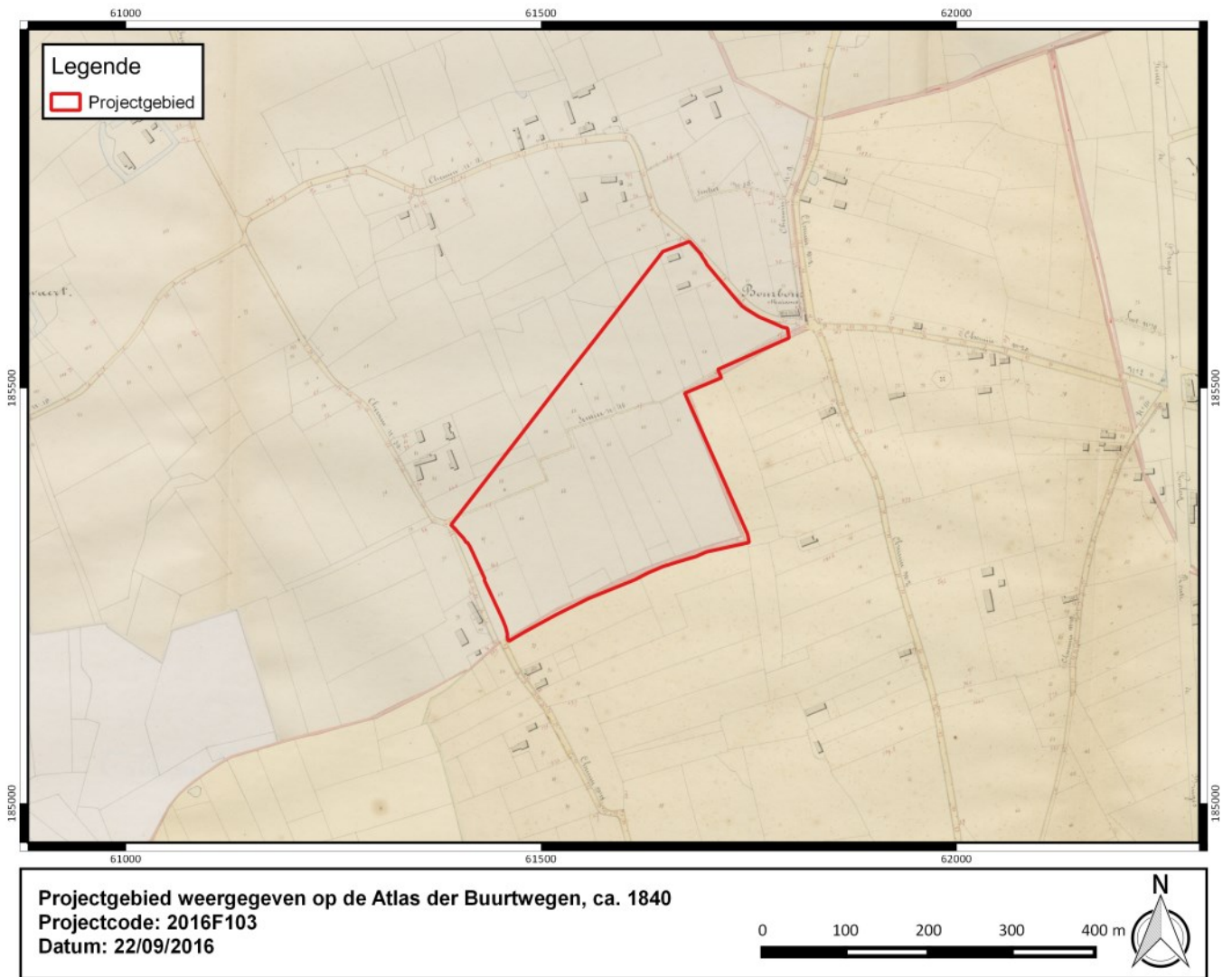
⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: *Hooglede, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120111> (geraadpleegd op 22 september 2016)

⁶ Simon Verdegem & Wouter Van Goidsenhoven, p.31.

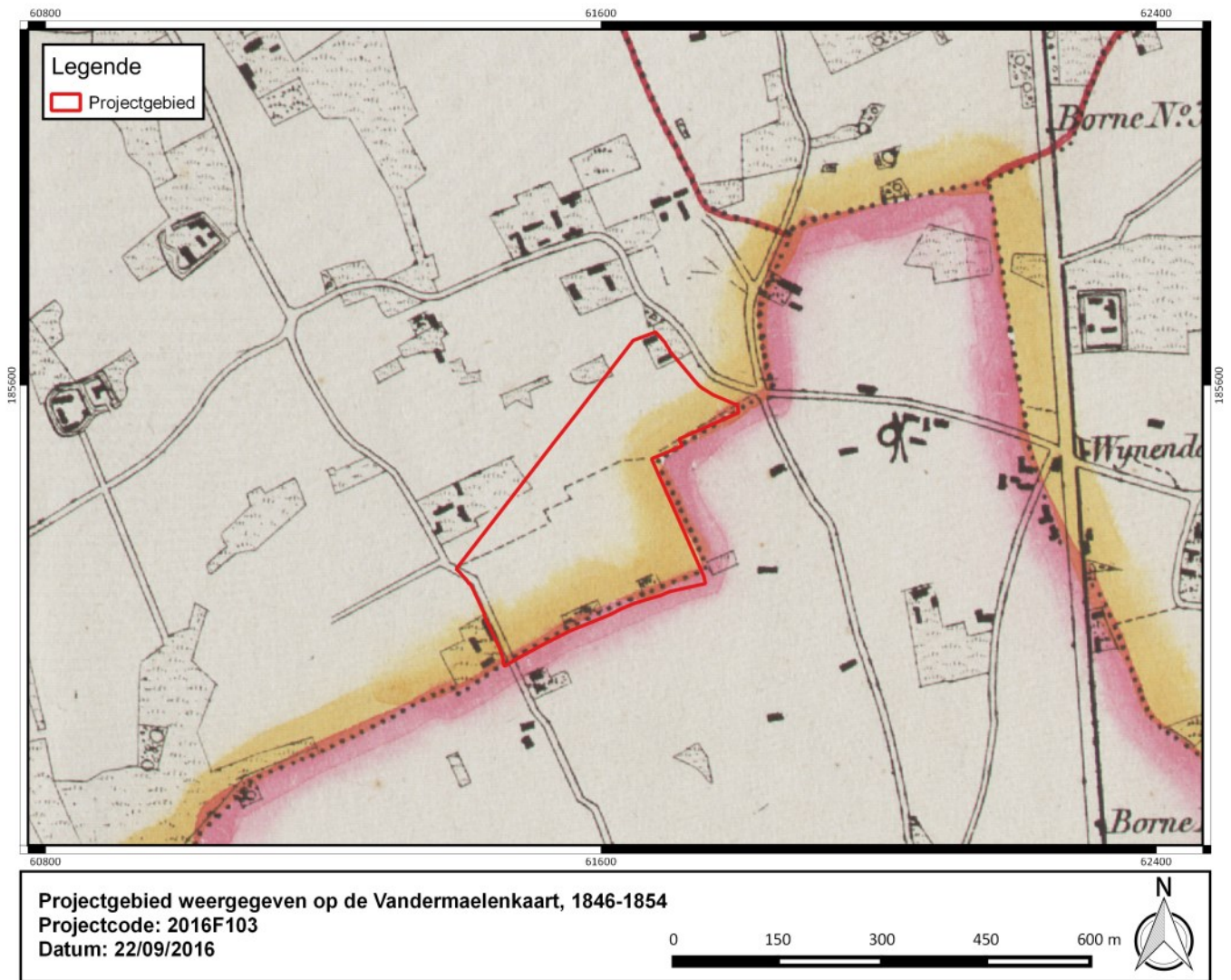
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt)

Er is een beperkte vorm van bebouwing zichtbaar in het noordwestelijk deel van het projectgebied. De rest van het projectgebied bestaat uit akkerveld. De locatie is omgeven door wegen. Ten oosten van de locatie loopt een grotere weg die op de Ferrariskaart wordt aangeduid met de benaming 'Chaussée de Roesselaere-Thourout'. Het gaat hier om de weg die in 1757 werd aangelegd door Maria-Theresia.

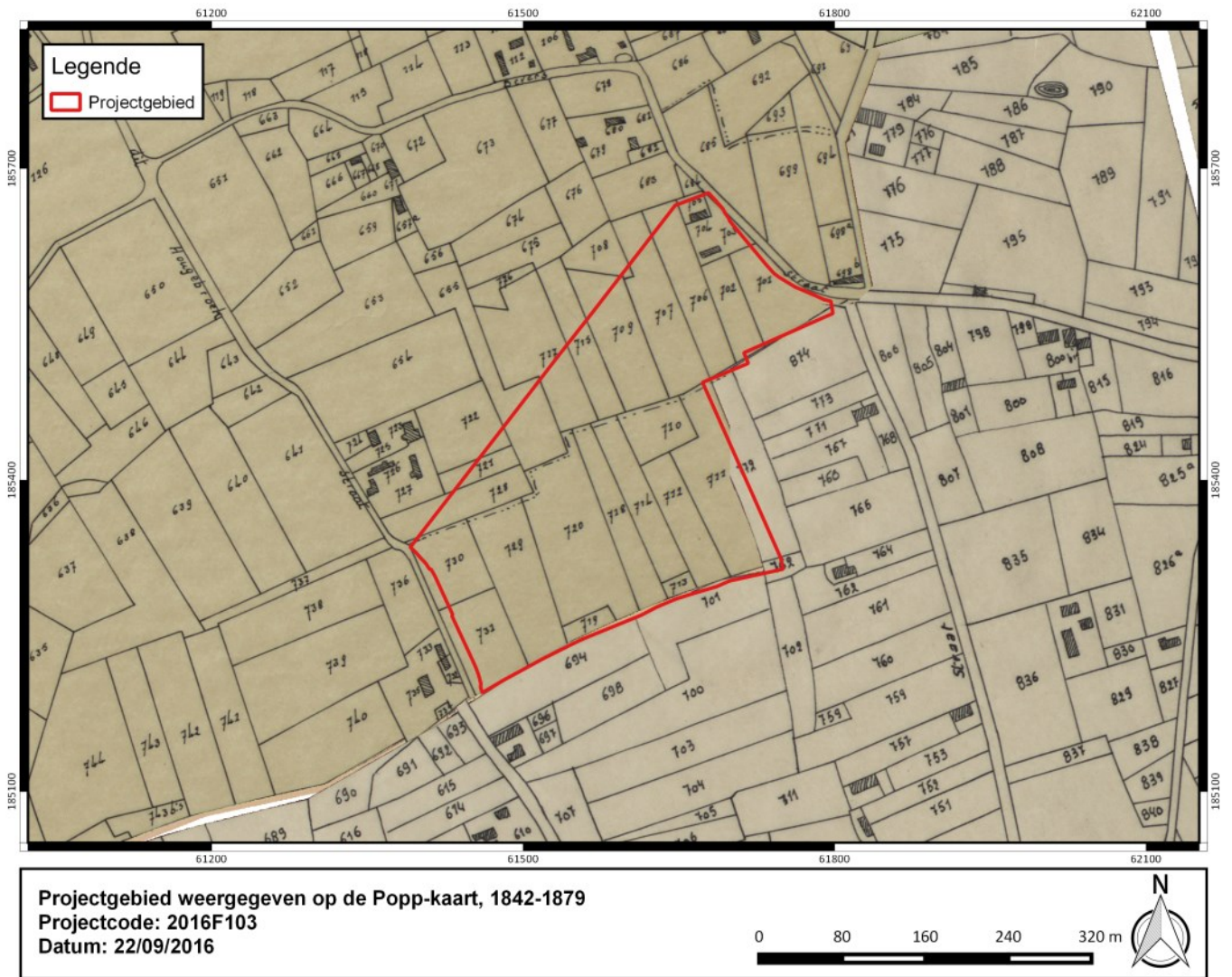
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt)

Er is een beperkte vorm van bebouwing zichtbaar in het noordoostelijk deel van het projectgebied. Het wegtracé is licht gewijzigd. Zowel het noordoostelijk deel als het zuidwestelijk deel van het terrein ligt aan een weg.

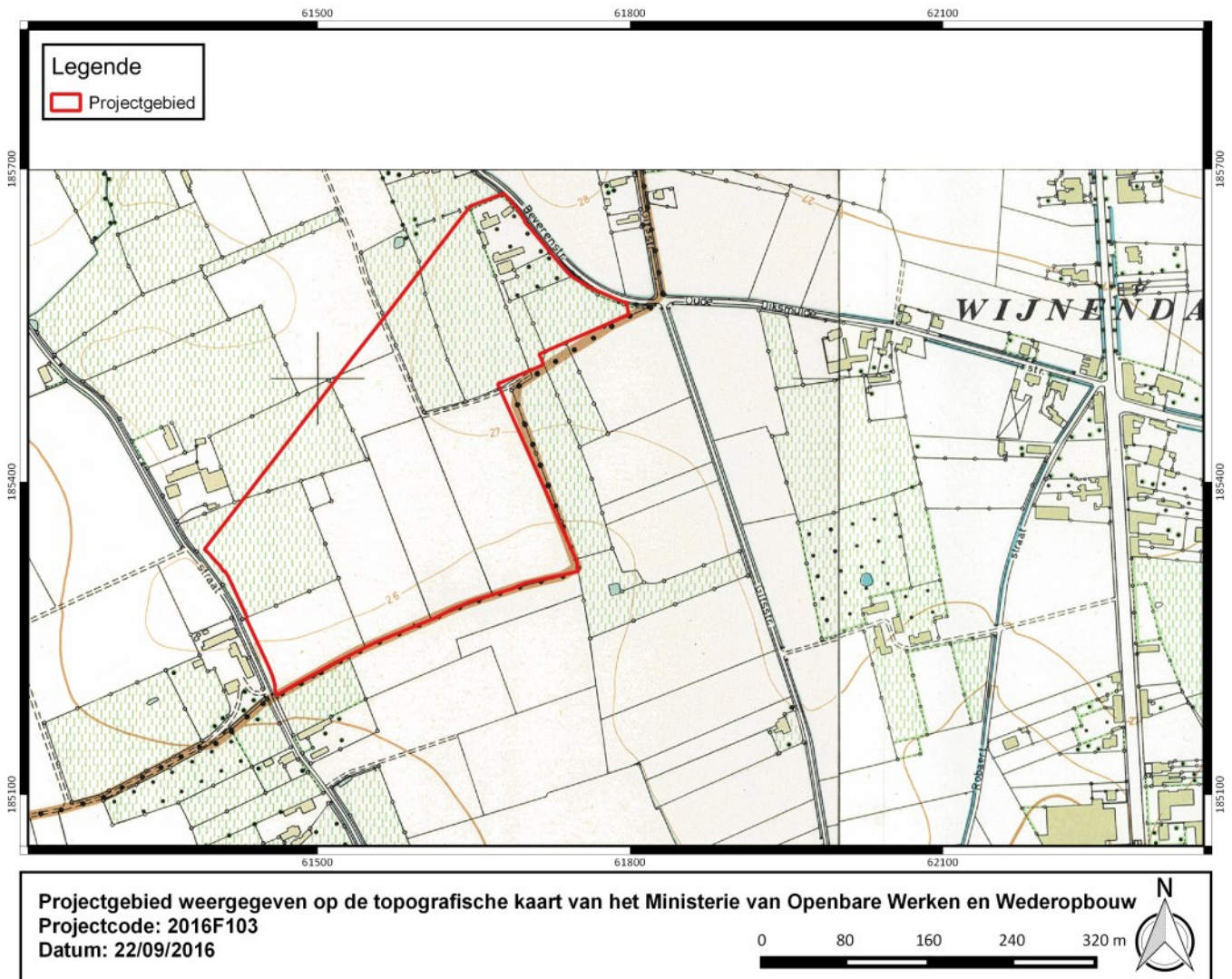
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt)

Het wegtracé en de bebouwing nemen eenzelfde vorm aan als deze op de Atlas der Buurtwegen.

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Popp-kaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt)

Het wegtracé toont een gelijk patroon als de Atlas der Buurtwegen. De bebouwing in het noordoostelijk deel van het projectgebied is ook op de Popp-kaart zichtbaar. De straatnamen worden weergegeven. Het noordoostelijk deel van de locatie is gelegen aan de Beverstraat, het zuidwestelijk deel aan de Honzebrouckstraat. Ten oosten van het gebied loopt de Gitsstraat. Deze weg is ook te zien op de Ferrariskaart en de Atlas der Buurtwegen. Het terrein bestaat uit verschillende percelen.

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (Bron: Geopunt)

De ministeriekaart toont veel continuïteit met de Poppkaart, zowel de bebouwing als het wegtracé is quasi ongewijzigd.

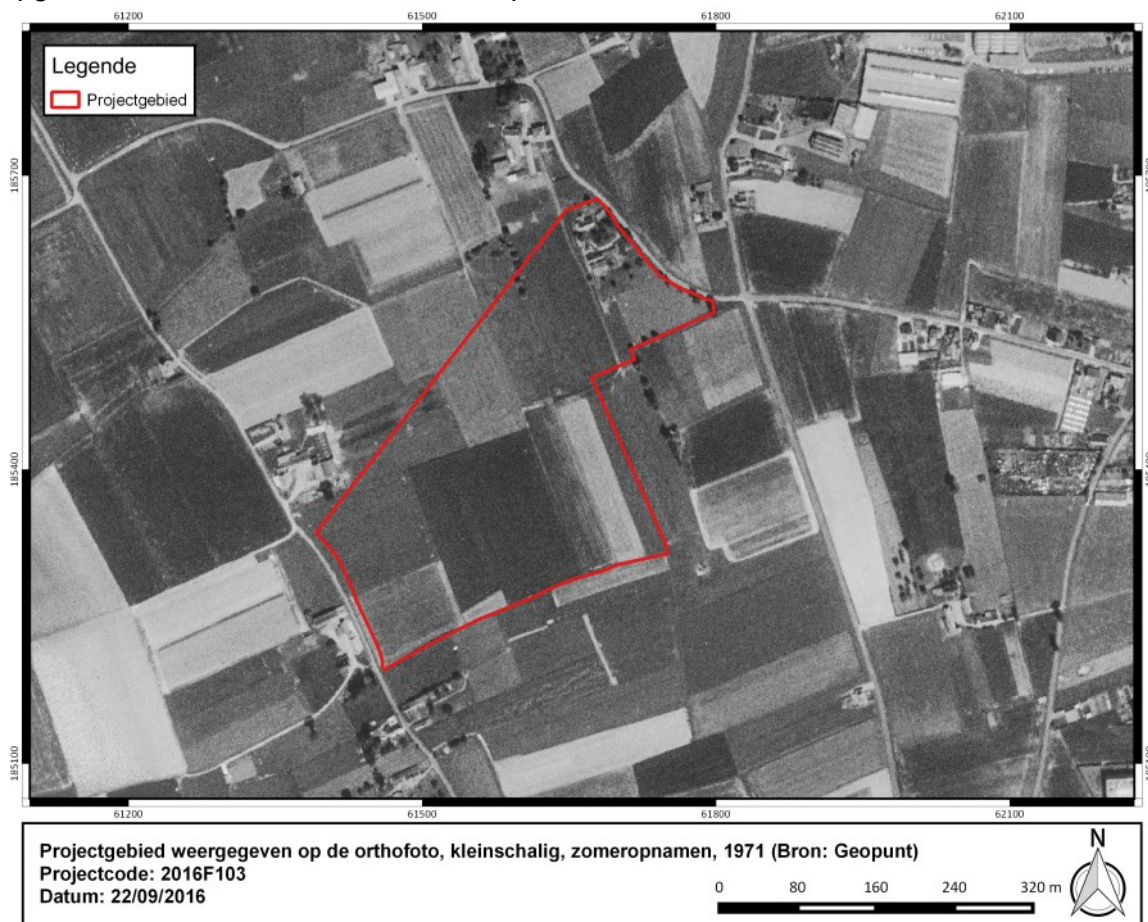
Tabel 3: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.

Bron	Jaartal	Historische Situatie
Kaart van Ferraris	1771-1777	Akkerland, beperkte bebouwing in het noordoosten
Atlas der Buurtwegen	1843-1845	Beperkte bebouwing in het noordoosten
Vandermaelenkaart	1846-1854	Beperkte bebouwing in het noordoosten
Popp Kadasterkaarten	1842-1879	Beperkte bebouwing in het noordoosten
Topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw	1950-1970	Beperkte bebouwing in het noordoosten

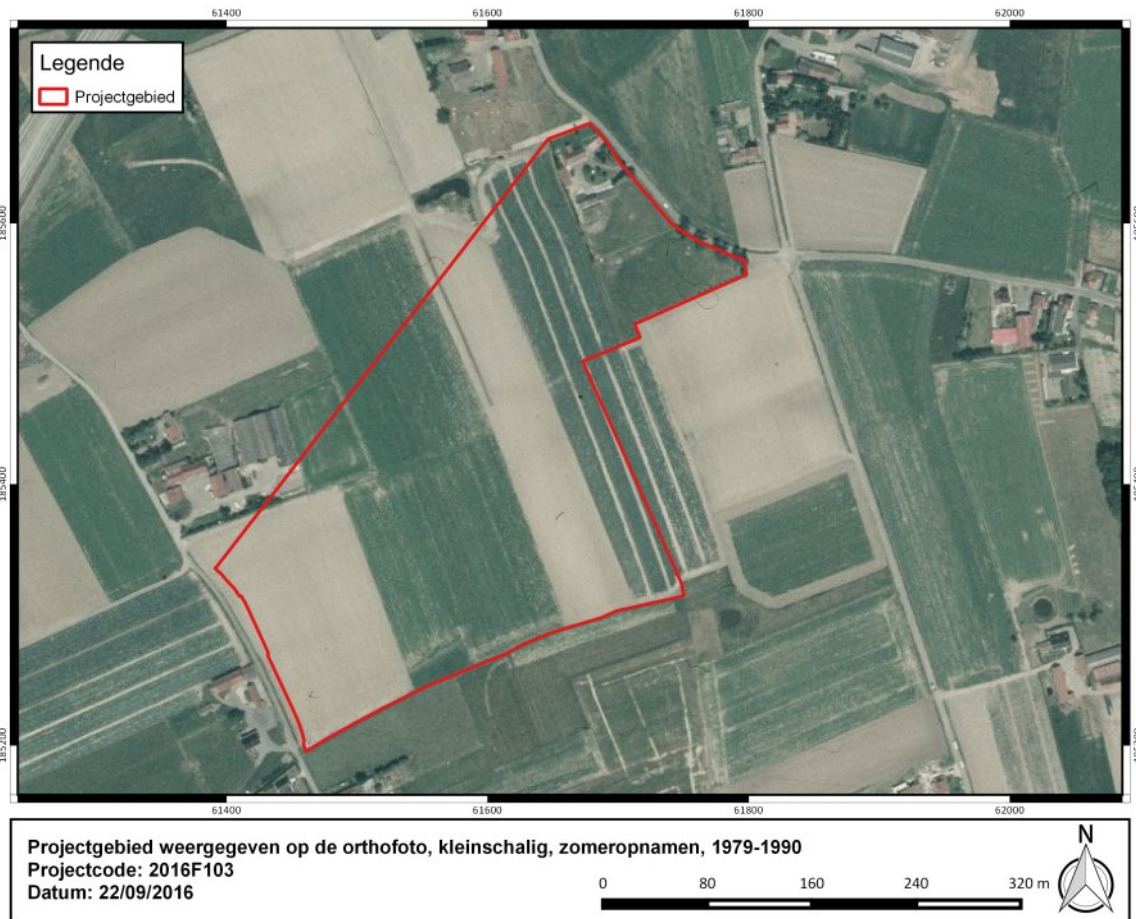
1.2.2.1.3 Huidig gebruik en verstoringen

Er is weinig evolutie merkbaar tussen de orthofoto uit 1971 en de orthofoto uit 2015. Een vorm van bebouwing situeert zich in het noordoostelijk deel van het projectgebied. Het gaat hier om een hoeve met omringend landbouwland. Daarnaast is er een vorm van bebouwing ten westen van de locatie, waarvan een klein hoekgedeelte binnen de omtrek van het onderzoeksterrein valt. Het gebouw in

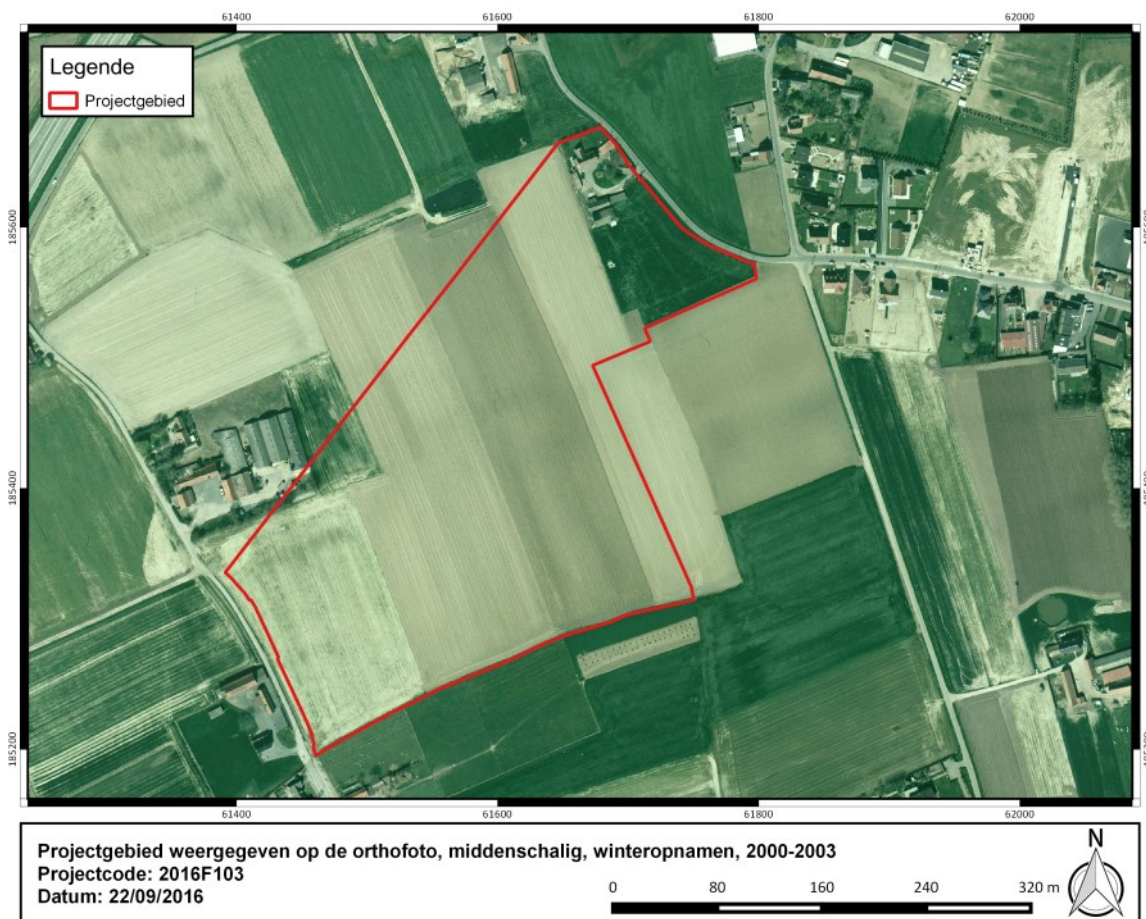
kwestie is een tuin-en landbouwbedrijf. De locatie bestaat dus grotendeels uit tuin en landbouwland, dat opgedeeld is in verschillende landbouwpercelen.

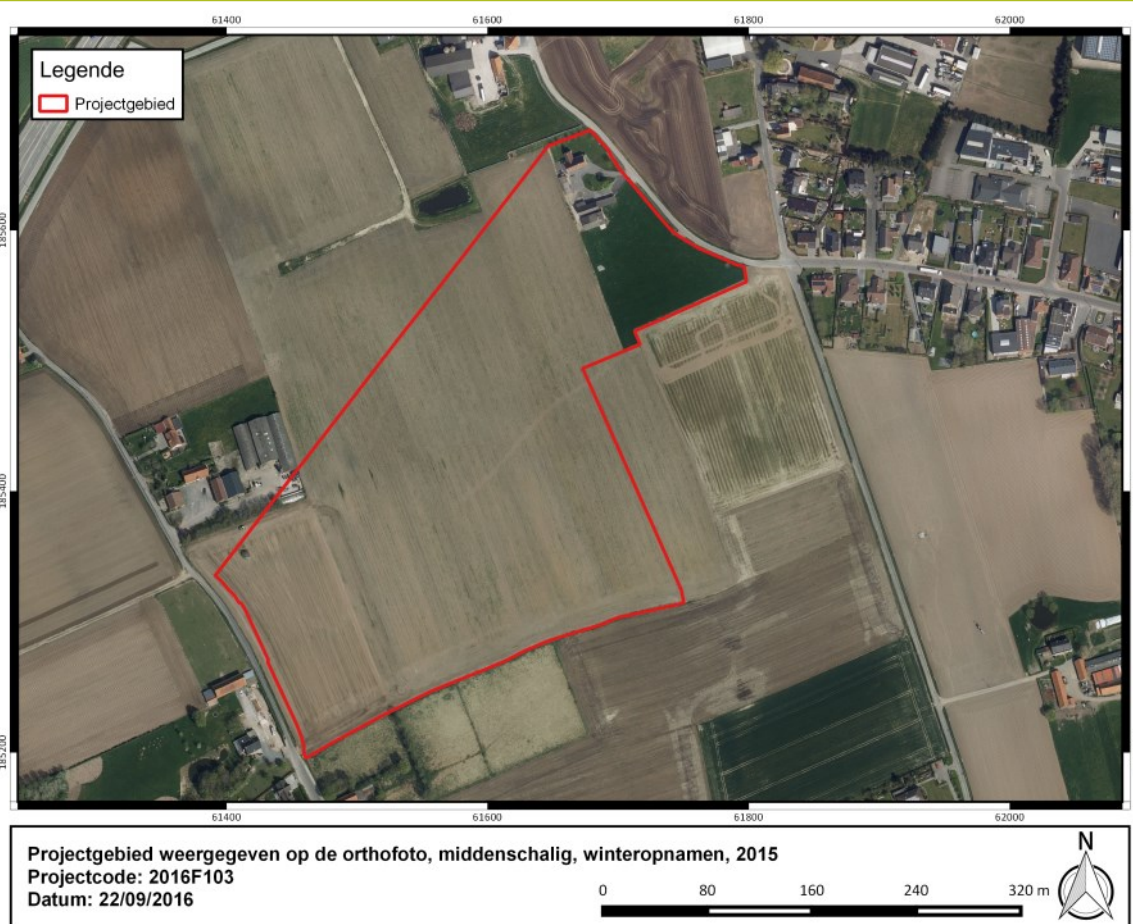
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt)

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt)

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt)

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt)

1.2.2.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden

Tussen 3 en 15 februari 2016 werd door archeologisch projectbureau Ruben Willaert bvba een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd onder leiding van Simon Verdegem. Uitgangspunten voor het onderzoek vormden de Bijzondere Voorwaarden opgenomen in de vergunning voor uitvoering van een archeologische prospectie met ingreep in de bodem (2016/021)

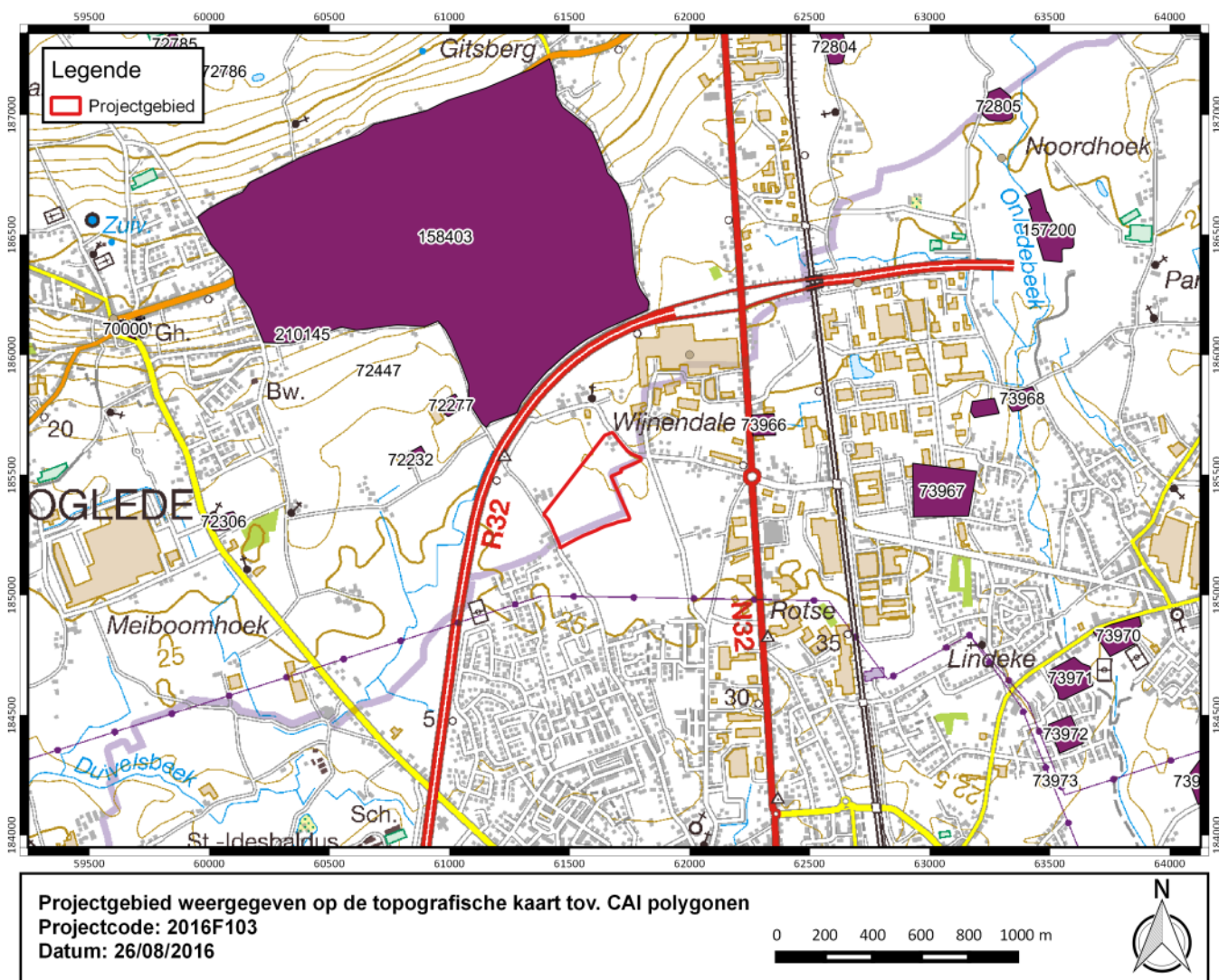
Tijdens deze prospectie op het ca. 8,2ha grote terrein werden, naast subrecente perceelsgreppels, 24 houtskoolconcentraties waargenomen van een zekere omvang.

Gelet op de grote fractie houtskool, het ontbreken van verbrand bot en de aanwijzingen voor in-situ verbranding moet met enige zekerheid uitgegaan worden van houtskoolmeilers

Omwille van de schaarsheid van vondstmateriaal kan tot op heden geen fijnere datering naar voor worden geschoven. Bijkomend werden geen resten van bewoning of de inrichting van een funeraire ruimte herkend. De rechthoekige vorm van de sporen zou eventueel een indicatie kunnen zijn van een datering in de Romeinse periode. Het is dan ook de redenering van de onderzoekers dat het terrein in hoofdzaak het toneel is geweest van houtskoolproductie en eventueel gelieerde artisanale activiteit.

Gezien het feit dat dergelijke sporen slechts sporadisch in de marge van onderzoek op nederzettingsskernen worden onderzocht werd verder onderzoek door zowel de vergunninghouder, als het Agentschap Onroerend Erfgoed, noodzakelijk geacht.

Verder werden voor het onderzoeksgebied in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed in de nabije omgeving volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld:

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart t.o.v. de CAI polygonen (bron: Geopunt).

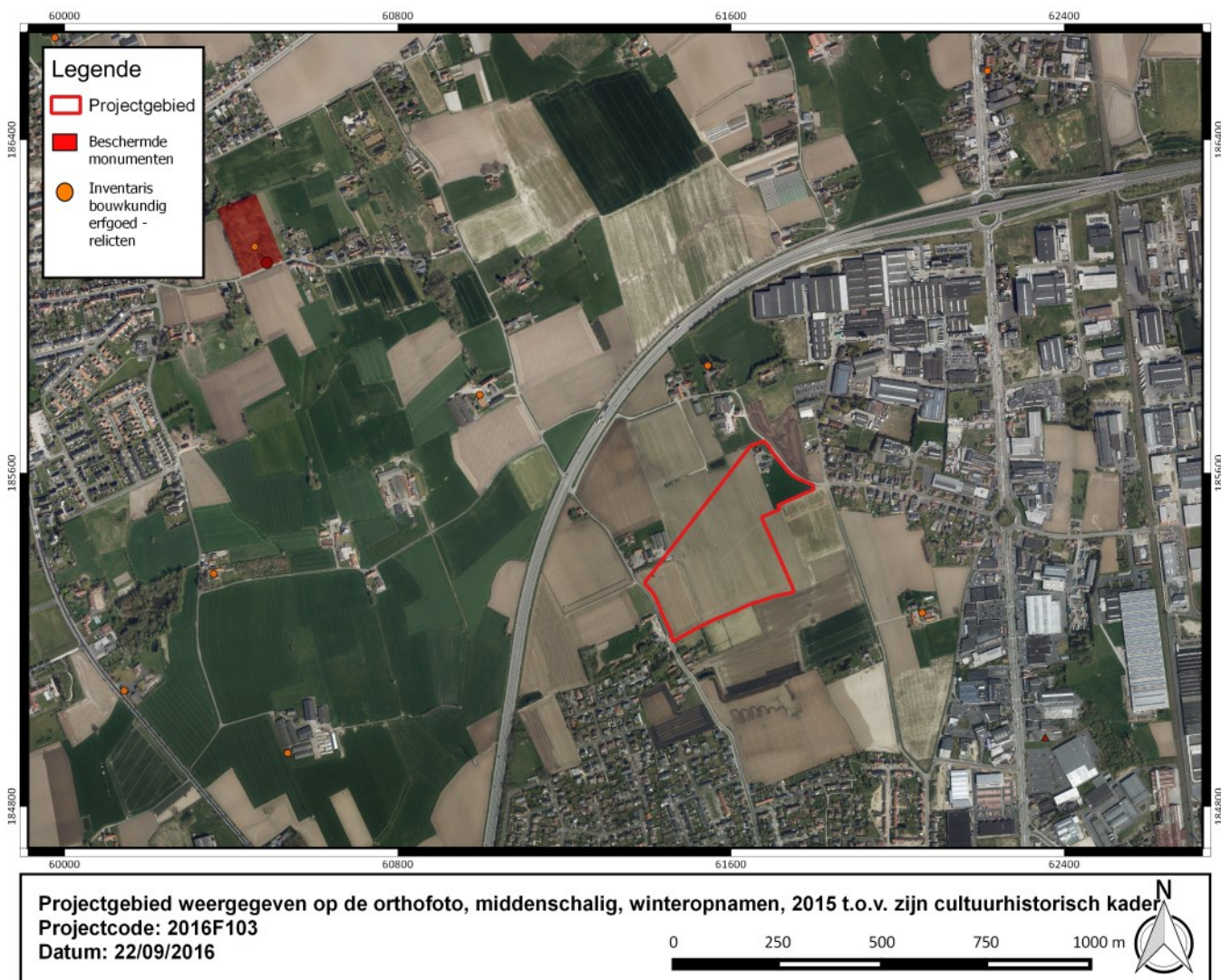
Tabel 4: Overzicht van de aanwezige CAI.

CAI nummer	Omschrijving
158403	INDICATOR: Slag bij Hooglede 1794 (N:150m): -18de eeuw: Strijdende partijen: Het Franse leger (o.l.v. generaal Pichegru, ca. 24000 manschappen) en het Oostenrijkse leger (o.l.v. generaal Clerfayt, ca. 19000 manschappen). Het Oostenrijkse leger liet verschansingen opwerken tegen de Fransen. De Fransen nemen uiteindelijk de kam van Hooglede in. Ook Roeselare wordt door de Fransen ingenomen.
210145	Metaaldetectie 2014: (N:15m): -18de eeuw: Vondstconcentratie loden kogels (slag bij hooglede) -20ste eeuw: Drijfbanden en niet ontplofte Duitse obus. (WOI).
72447	INDICATOR CARTOGRAFIE 2002: (N:15m): -Middeleeuwen: Site met walgracht: Continuïteit zeker tot in 1850 voor de gracht, niet voor de gebouwen, gracht is op heden ook verdwenen

CAI nummer	Omschrijving
72277	INDICATOR CARTOGRAFIE 2002: (N:15m): -Middeleeuwen: Site met walgracht: Continuïteit, gebouwen en tracé van gracht bewaard in 1850
72232	INDICATOR CARTOGRAFIE 2002: (N:15m): -Middeleeuwen: Site met walgracht: Continuïteit, gebouwen en tracé van gracht bewaard in 1850
72306	INDICATOR CARTOGRAFIE 2002: (N:15m): -Middeleeuwen: Site met walgracht: Continuïteit, gebouwen en tracé van gracht bewaard in 1850
73966	INDICATOR CARTOGRAFIE 2003: (N:15m): -Volle middeleeuwen: Site met walgracht: Nog aanwezig tot 1850, nu verdwenen uit landschap
72804	INDICATOR CARTOGRAFIE 2002: (N:15m): -Middeleeuwen: Site met walgracht: Continuïteit, gebouwen en tracé van gracht bewaard in 1850
72805	INDICATOR CARTOGRAFIE 2002: (N:15m): -Late middeleeuwen: Site met walgracht: Historische hoeve aangeduid op de Ferrariskaart (1770-1778) en de Atlas der Buurtwegen (1846); foncier van de heerlijkheid Onlede. Pastoor Sweerts van Gits liet in 1761 een "plan ofte Caerte figurative (met bijgaande beschrijving) der Edificien staende op de hofstede, ghenaemt het Onledegoet..." opmaken door landmeter C.P. van Roosbeke om te bewijzen dat een deel van het foncier ressorteerde onder zijn parochie. Dit plan toont een site met dubbele omwalling en twee motes.
157200	Werfcontrole 2011: (N:15m): Grondsporen: -Romeinse periode: gracht van 2 tot 3 m breed, dwars op een uitgegraven bekken met heel wat grotere en kleinere houtfragmenten, waaronder een aangepunte stok (ongeveer 30cm lang, doorsnede van ongeveer 5cm) -Onbepaald: 2 rechthoekige kuilen met een breedte van 4m en lengte van 8 en 15m: humeuze vulling met hout en houtskool; er werden ook sterk geoxideerde, metalen voorwerpen gevonden, waarvan één een zijde met zaagtandmotief vertoont in de kuil 4 op 15m is een sterk gefragmenteerde Romeinse kruikamfoor gevonden
73968	INDICATOR CARTOGRAFIE 2003: (N:15m): -Volle middeleeuwen: Site met walgracht.

CAI nummer	Omschrijving
	Aanwezig in 1850, nu niet meer
73967	INDICATOR CARTOGRAFIE: 2003: (N:250m): -Volle middeleeuwen: Site met walgracht. Aanwezig in 1850, nu niet meer
73970	INDICATOR CARTOGRAFIE 2003: (N:150m): -Volle middeleeuwen: Site met walgracht: Nog aanwezig tot 1850, nu verdwenen uit landschap Walgracht nog zichtbaar in DHM
73971	INDICATOR CARTOGRAFIE: 2003: (N:150m): 't Verzonken Kasteel (naar een legende), Sint-Annagoed. -Late middeleeuwen: Site met walgracht: De hoeve werd in 1481 aangekocht tbv het Sint-Margrietenklooster van Deinze. Op 17de eeuwse kaart als behuisde hofstede omschreven. Walgrachtrest te zien op topokaart.
73972	INDICATOR CARTOGRAFIE 2003: (N:250m): -Volle middeleeuwen: Site met walgracht. Aanwezig in 1850, nu niet meer
73973	INDICATOR CARTOGRAFIE 2003: (N:150m): -Volle middeleeuwen: Site met walgracht. Aanwezig in 1850, nu niet meer

1.2.2.3 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader

Figuur 23: projectgebied en landschappelijk kader op meest recente orthofoto (bron: Geopunt).

Net ten noorden van het projectgebied is er een bouwkundig erfgoed-relict. Het gaat om een hoeve aangeduid op de Ferrariskaart (1770-1778) en de Atlas der Buurtwegen (1843) met grosso modo dezelfde opstelling. Losse, lage bestanddelen van verankerde, rode baksteen L-vormig gegroepeerd rond een begrint erf met voorliggende boomgaard. .Er is tevens een bouwkundig erfgoed-relict op te merken net ten oosten van de locatie. Het gaat hier wederom om een hoeve. Ten noordwesten van de locatie ligt een Duitse militaire begraafplaats. De Duitse militaire begraafplaats van Hooglede is een van de vier grote Duitse verzamelbegraafplaatsen uit de Eerste Wereldoorlog in Vlaanderen, naast die van Menen, Langemark en Vladslo. Hooglede maakte tijdens de oorlog deel uit van het Duitse 'etappegebied'. De begraafplaats is ontstaan in 1917, toen het aantal medische voorzieningen in Hooglede verhoogd werd tijdens de Derde Slag bij Ieper. Het kerkhof van Hooglede volstond niet meer voor het toegenomen aantal doden, die in de gemeente moesten begraven worden. Er dienden nieuwe begraafplaatsen aangelegd te worden, waaronder 'Ehrenfriedhof Hooglede Ost' langs de Beverenstraat. Door na-oorlogse concentraties van begraafplaatsen uit de omgeving zou 'Hooglede-Ost' in de jaren '30 met meer dan 8240 doden de tweede grootste Duitse militaire begraafplaats worden. Tijdens de nieuwe concentratiegolf van de jaren '50, toen het aantal louter Duitse begraafplaatsen in Vlaanderen uit de Eerste Wereldoorlog gereduceerd werd tot vier verzamelbegraafplaatsen, kwamen er in Hooglede geen graven meer bij.⁷

⁷ Inventaris Onroerend Erfgoed

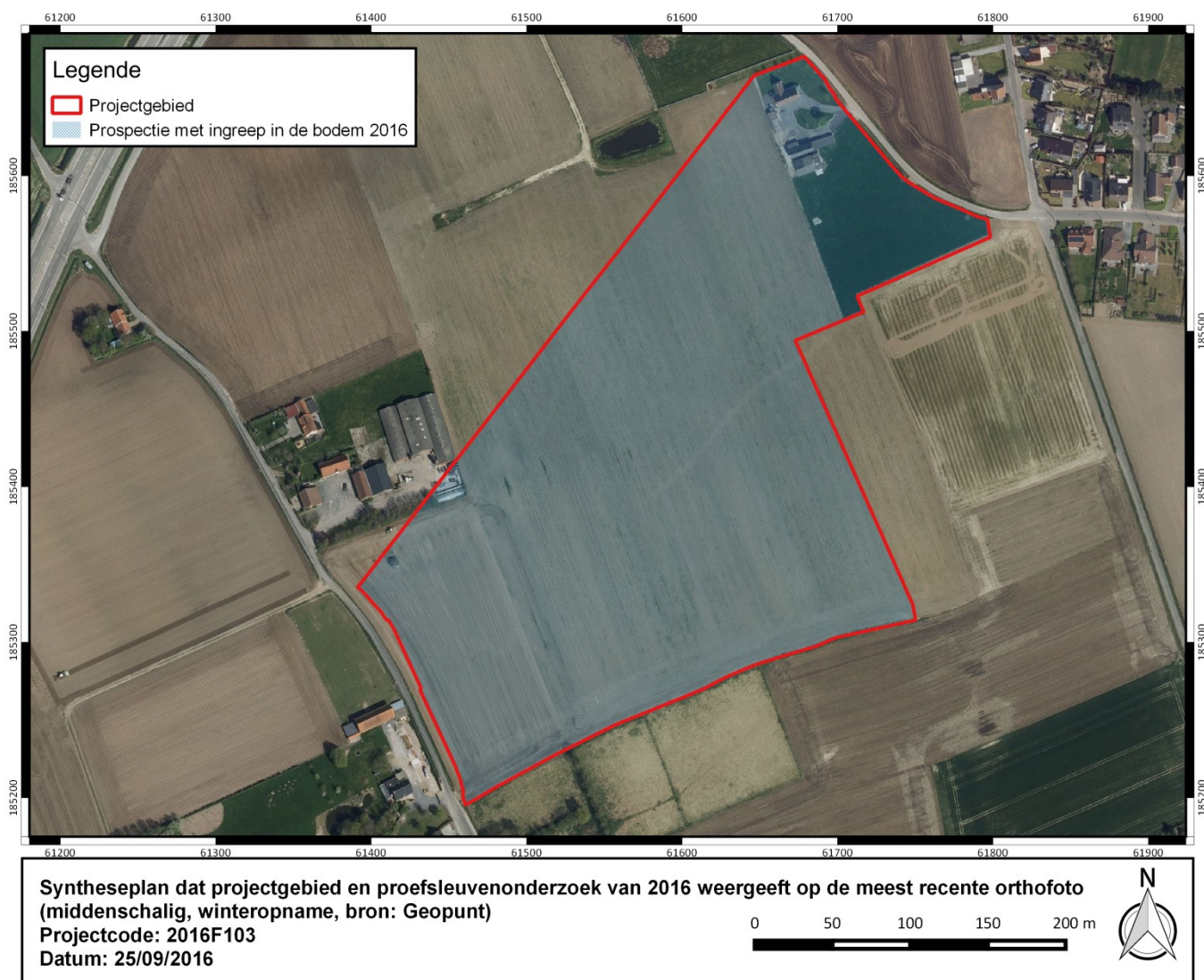
1.3 Conclusie en syntheseplan

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling wooneenheden aan de Honzebrouckstraat te Hooglede. Doel van deze bureaustudie is trachten het archeologisch potentieel van het terrein in kaart te brengen en de impact van de geplande werken hierop.

Landschappelijk gezien is het projectgebied gelegen in de zandleemstreek net ten zuiden van de heuvelrug te Hooglede.

Historisch en cartografisch onderzoek wijzen op een continu ruraal karakter van het plangebied tot op heden. Op het terrein werd in de winter van 2016 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Hierbij werden een groot aantal houtskoolmeilers aangesneden.

Het archeologisch potentieel is dan ook groot, de werken zijn van die aard dat in-situ bewaring over de gehele oppervlakte van het projectgebied geen optie is. Hierdoor werd door de uitvoerder van het vooronderzoek, in samenspraak met het Agentschap Onroerend Erfgoed, beslist een vervolgonderzoek aan te bevelen. Gelet op de specifieke modaliteiten van de waargenomen fenomenen en de archeologische implicaties hiervan werd geopteerd dit vervolgonderzoek te laten uitvoeren door middel van nieuwe tussensleuven om zo een totaalbeeld te krijgen van de sporenspreiding en aard van de artisanale "occupatie".

Figuur 24: syntheseplan.

1.3.1 Samenvatting tav gespecialiseerd publiek

Doel van deze bureaustudie is een beeld schetsen van het archeologisch potentieel van het plangebied aan de hand van de gekende waarden en de impact van de geplande ontwikkeling hierop bepalen. In een volgend deel worden maatregelen opgesteld deze impact te beperken.

Voor het terrein aan de Honzebrouckstraat werd vastgesteld door middel van een proefsleuvenonderzoek dat het terrein is aangewend als locatie voor houtskoolproductie. Een precieze datering voor deze activiteit is tot op heden niet voor handen. Op basis van de vorm van de waargenomen sporen wordt zeer voorzichtig een datering in de romeinse periode naar voor geschoven. Op basis van de omvang van de waargenomen sporen, de spreiding ervan en de aard van de werken wordt verder onderzoek als noodzakelijk beschouwd.

1.3.2 Samenvatting tav niet-gespecialiseerd publiek

Voor de aanvraag van een verkavelingsvergunning voor de percelen aan de Honzebrouckstraat te Hooglede moet een bekrachtigde archeologienota toegevoegd worden aan het dossier.

In februari 2016 is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op het terrein. Hierbij werden resten aangetroffen van houtskoolproductie in het verleden. Aangezien nog niet duidelijk is uit welke periode deze resten komen of hoe ze juist verspreid liggen over het terrein, is verder onderzoek nodig. In het volgend hoofdstuk wordt uitgelegd hoe dit moet gebeuren.

Deel 3: Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

Simon Verdegem & Wouter Van Goidsenhoven, 2015. Archeologisch vooronderzoek te Hooglede Honzebrouckstraat. Ruben Willaert BVBA.

Goderis, J. en Hameeuw, H., Roeselare-Oekene Archeologisch onderzoek op vondsten uit het Paleolithicum, West-Vlaamse Archeologica 24, 40-49

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Roeselare, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120731> (geraadpleegd op 22 september 2016).

Gavard, C., Galerie historique du Palais de Versailles, tombe 6, parti 2, 1844, p.246.